

Effectiever minimabeleid in Amersfoort

Trudi Nederland
Marieke Wentink
Marian van der Klein

M.m.v. Marie-Christine van Dongen
en Monique Stavenuiter

Oktober 2007

Inhoud

Samenvatting	5
1 Het minimabeleid van overheden	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Europa: de hardloper	10
1.3 Nationale overheid: de bewaker	11
1.4 Lokale overheid: de voorloper	12
2 Oordelen over het minimabeleid	17
2.1 Het minimabeleid van de gemeente Amersfoort	17
2.2 Het werk van intermediaire organisaties	21
2.3 Het oordeel van de intermediaire organisaties	25
2.4 De minima aan het woord over het minimabeleid	28
3 De leefsituatie van de minima	33
3.1 De zichtbaarheid van de minima	33
3.2 Inkomen, sociale omgeving en perspectief	35
3.3 Samengestelde armoede	41
3.4 Strategieën en reacties van de minima	43
4 Mogelijkheden voor deelname sociale leven: nieuwe initiatieven	47
4.1 Belemmeringen deelname aan het sociale leven	47
4.2 Verbeteringen in het minimabeleid: zorg, activering en preventie	49
4.3 Wie zijn de initiatiefnemers?	54
4.4 De rol van de minima	55
4.5 Nieuwe initiatieven voor het minimabeleid	56
5 Aanbevelingen en actiepunten	59
Literatuur	65
Bijlage Onderzoeksverantwoording	67

Samenvatting

In het huidige politieke debat gaat armoedebestrijding niet alleen over het ondersteunen van de minima met inkomensregelingen, maar ook over maatregelen om de sociale uitsluiting van de minima tegen te gaan. Het is de bedoeling de zelfredzaamheid en participatie van de minima te bevorderen: een brede definitie van armoede, activering en preventie, en concrete maatregelen zijn sleutelbegrippen in het nieuwe lokale sociale beleid.

De gemeente Amersfoort vraagt zich af of het huidige minima-beleid een positief of een negatief effect heeft op de minima wat betreft hun zelfredzaamheid, zelfstandigheid en participatie. Het Verwey-Jonker Instituut heeft deze vraag voorgelegd aan de minima zelf en aan vertegenwoordigers van relevante intermediaire organisaties als de Kledingbank, de Voedselbank, Stadsring 51, Amant Divisie Maatschappelijk Zorg en Dienstverlening, de Stichting Welzijn Amersfoort, het NVA centrum voor duurzame inburgering, de cliëntenraad, de seniorenraad, de allochtonenraad, het Burgerweeshuis, woningbouwcorporatie Portaal, de Raad van Kerken.

Het minimabeleid van de gemeente Amersfoort concentreert zich op inkomensondersteunende maatregelen, op activering en op de toeleiding naar betaalde arbeid. De intermediaire organisaties beoordelen de inkomensondersteunende maatregelen over het algemeen positief. Als belangrijkste regelingen noemen zij de kwijtschelding van de gemeentebelastingen, maar ook de bijzondere bijstand en de witgoedregeling. Zij benadrukken dat de schuldhulpverlening de laatste jaren sterk is

verbeterd. Kritische kanttekeningen zijn er bij de complexiteit van de regelingen, bij het feit dat de huidige regelingen minder van toepassing zijn voor de 'working poor'; en bij de belemmerende voorwaarden en procedures.¹ Stroomlijning van de voorwaarden voor de diverse regelingen zou op prijs gesteld worden. De minima zelf hebben daarnaast klachten over het gebrek aan informatie over de regelingen, vinden de gemeente streng en soms willekeurig in het goed dan wel afkeuren van aanvragen. Sommige mensen hebben slechte ervaringen met het gebruik van een regeling.

De gemeente Amersfoort is erg actief op het terrein van activering en de re-integratie naar betaald werk. Iedereen voor wie dat mogelijk is zit in een traject van de 're-integratieladder' (ongeveer de helft van de bijstandsgerechtigden). Tevens is er een premiebeleid voor bijstandsgerechtigden die vrijwilligerswerk doen en die instromen op de arbeidsmarkt. Dit beleid is bedoeld mensen te motiveren de stap naar betaalde arbeid te zetten en enigszins de armoedeval te compenseren.

De vertegenwoordigers van de intermediaire organisaties benadrukken dat inkomensondersteuning en toeleiding naar betaald werk alleen niet genoeg is om een effectief minima-beleid vorm te geven. Armoede is niet alleen een kwestie van geld, maar ook van uitsluiting binnen een sociale omgeving, door bijvoorbeeld geringe sociale netwerken. De minima hebben vaak te kampen met wat wij hier noemen 'samengestelde armoede'. Behalve inkomensproblemen (te weinig inkomen en schulden) en gebrek aan werk, spelen: een tekort aan kleding, een niet ideale woonomgeving, opleidingsachterstand, isolement, de weg naar de instanties niet kennen, levensfase, persoonlijke bagage, consumptiedruk, gevoelens van schaamte en apathie. Langdurige armoede vermindert de zelfredzaamheid van de minima en komt hun participatie aan de samenleving niet ten goede.

Om sociale uitsluiting van deze groepen minima te voorkomen heeft Amersfoort de regeling Sociale Participatie. Deze regeling

¹ Door de gesprekken blijkt er een informatieachterstand te bestaan over de recente ontwikkelingen. Zo is de aanvraagprocedure voor voorzieningen eenvoudiger gemaakt. De gemeente Amersfoort heeft recent een overleg met de organisaties gehad, maar het verspreiden van de actuele ontwikkelingen naar de organisaties is een blijvend punt van aandacht voor een goede communicatie tussen de gemeente en de organisaties.

wordt door de intermediaire organisaties zeer belangrijk gevonden, maar ook hier zijn er dezelfde kritische geluiden over de uitvoering van de regeling als bij de inkomensondersteunende regelingen (zie noot 1). Te weinig mensen maken gebruik van de Sociale Participatieregeling. Voor veel mensen met financiële tekorten in Amersfoort is sociale uitsluiting een dagelijkse realiteit.

Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut blijkt dat het hier dikwijls gaat om groepen die in 'verborgen armoede' leven, zoals ouderen met een onvolledige AOW en chronisch zieken die volledig arbeidsongeschikt zijn (Nederland e.a. 2007). Voor deze groepen die niet meer kunnen deelnemen aan betaalde arbeid is er geen 'participatiemodel', dat wil zeggen een kader over de reikwijdte van sociale participatie (velden en vormen) dat voldoende beleidsrelevante aanknopingspunten biedt.

De vertegenwoordigers van de intermediaire organisaties signaleren dat er in Amersfoort, naast de gemeentelijke ondersteuning, veel verschillende activiteiten voor de minima zijn. Volgens hen is er sprake van versnippering. De intermediaire organisaties zelf laten de inkomensondersteuning voornamelijk aan de gemeente over en doen veel op het vlak van hulp in natura: goederen en individuele begeleiding bij schulden en contact met instanties. De minima zelf proberen elkaar te helpen door geld te lenen, zuinig te doen met geld, bij elkaar in te wonen. Sommige minima raken steeds meer in isolement en gaan zorg mijden. Kinderen verlaten vroegtijdig school om te gaan werken en hun ouders financieel bij te kunnen staan. Bij deze strategieën van de minima komen de activering naar werk en maatschappelijke participatie en de preventie van financiële problemen achteraan. Men heeft simpelweg geen energie, tijd en ruimte om een toekomstperspectief te formuleren.

Om het minimabeleid van de gemeente Amersfoort effectiever te maken zou de armoedeproblematiek volgens de intermediaire organisaties op drie gebieden aangepakt moeten worden:

- Financiële begeleiding: mensen met financiële problemen hebben rust op het financiële vlak nodig, pas dan kunnen ze actief worden. De boodschap is om zorg te dragen voor die rust. Het gaat bijvoorbeeld om begeleiding bij het op orde stellen van hun financiën, en het stimuleren gebruik te maken van minimaregelingen.

- Activering is belangrijk, want de minima hebben zelf verantwoordelijkheid voor hun eigen situatie, maar als ze daartoe niet in staat zijn dan hebben ze een steuntje in de rug nodig om weer perspectief te ontwikkelen. Deze activering zou uitgebreid kunnen worden naar groepen die geen uitkeringsgerechtigden zijn, bijvoorbeeld allochtone vrouwen, ouderen en chronisch zieken net op of boven het minimuminkomen.
- Doe meer aan preventie: de genoemde belemmeringen (financieel, psycho-sociaal en geen toekomstperspectief) moeten worden voorkomen om zelfstandig en zelfredzaam te zijn.

De intermediaire organisaties doen in dit rapport een groot aantal concrete suggesties op de bovengenoemde gebieden. Zij zien daarbij een taak voor de gemeente, een taak voor zichzelf en een taak voor de minima zelf. De gemeente zou de regie dienen te voeren: netwerken formeren, zorgen voor afstemming (versnippering tegengaan); zorgen dat er niemand 'buiten de boot valt'; zorgen dat intermediaire organisaties doen wat ze moeten doen. En de gemeente zou in hun visie meer aandacht dienen te besteden aan het bereiken van de verschillende doelgroepen. Voor de intermediaire organisaties ligt een opdracht bij het aanbieden van laagdrempelige begeleiding, individueel maatwerk, respect en begrip voor de behoeften van de minima zelf, en de verbetering van de onderlinge samenwerking tussen de intermediaire organisaties. De minima zouden het taboe op armoede dienen te doorbreken en zich meer op empowerment (en minder op achterstelling) kunnen richten. Het beste is als zij actief worden en iets ondernemen. Voor degenen die nog (niet goed) Nederlands kunnen, is het belangrijk de taal te leren.

De organisaties ervaren de volgende ontwikkelingen als een goed begin voor het verbeteren van het minimabeleid: de bestandskoppeling voor de kwijtschelding van de gemeentebelastingen; extra dienstverleningsgesprekken met cliënten met financiële problemen; het experiment met het Jeugdsportfonds in prioriteitswijken en de instelling van financiële steun aan huishoudens met kinderen in de leeftijd van 12-18 jaar.

1 Het minimabeleid van overheden

1.1 Inleiding

In het huidige politieke debat gaat armoedebestrijding niet alleen over het ondersteunen van de minima met inkomensregelingen, maar ook over maatregelen om de sociale uitsluiting van de minima tegen te gaan. Het is de bedoeling de zelfredzaamheid en participatie van de minima te bevorderen. De gemeente Amersfoort vraagt zich af of het huidige minimabeleid een positief of een negatief effect heeft op de minima wat betreft hun zelfredzaamheid, zelfstandigheid en participatie. De afgelopen twee maanden zijn onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut met deze vraag aan de slag geweest. Niemand anders dan de direct betrokkenen kunnen hier antwoord op geven. Vandaar dat de vraag om een beoordeling van het minimabeleid is voorgelegd zowel aan relevante intermediaire organisaties, als aan de doelgroepen van het minimabeleid zelf. Een toelichting op de uitvoering van dit onderzoek staat in de bijlage Onderzoeksverantwoording.

Dit verslag bevat een overzicht van de rondgang langs de direct betrokkenen. Zij zijn aan het woord in de volgende hoofdstukken. In hoofdstuk twee vertellen intermediaire organisaties en mensen uit drie doelgroepen van het minimabeleid wat zij vinden van de verschillende maatregelen. Door de gesprekken zijn we ook veel meer te weten gekomen over de leefsituatie van verschillende groepen minima. Hiervan doen we verslag in hoofdstuk drie. In het volgende hoofdstuk vier geven we een overzicht van de mogelijkheden die de minima hebben om deel

te nemen aan het sociale leven en welke ideeën er zijn voor verbeteringen en nieuwe initiatieven. We sluiten in hoofdstuk 5 af met een samenvatting van onze bevindingen en met aanbevelingen voor een effectiever minimabeleid. Maar we beginnen in dit eerste hoofdstuk met een kort overzicht van de visies op armoedebestrijding van verschillende overheden. We baseren ons hierbij op de visies van deskundigen van het Sociaal Cultureel Planbureau, DIVOSA en beleidsstukken van enkele gemeenten.

1.2 Europa: de hardloper

Het Europese minimabeleid heeft zich de laatste jaren sterk gericht op het bevorderen van sociale insluiting, omdat de minima naast inkomensproblemen steeds meer te maken krijgen met sociale uitsluiting. Deze ontwikkeling zien we ook in Nederland. Het onderzoek 'De sociale staat van Nederland 2005' van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) laat zien dat de maatschappelijke ongelijkheid is toegenomen. Het SCP baseert dit op gegevens over gezondheid, wonen, (sociale) participatie, sportbeoefening, bezit duurzame goederen, mobiliteit, vrijetijdsbesteding en vakantie.

Al sinds het jaar 2000 stimuleert de Europese commissie (EC) het minimabeleid van de lidstaten van de Europese Unie. Zelf kan de EC geen sociaal beleid maken en uitvoeren. Die bevoegdheid ligt bij de 25 lidstaten. Elke lidstaat maakt één keer in de twee jaar een nationaal actieplan ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Op dit moment is de Europese Commissie inclusief beleid aan het bevorderen. De lidstaten moeten aangeven hoe de samenhang van de verschillende onderdelen van hun beleid is. Zo moesten ze in het plan van 2006 aangeven hoe de afstemming is tussen het werkgelegenheidsbeleid, het gezondheidsbeleid, het pensioenenbeleid en het armoedebeleid.

De EC plaatst de oorzaken van armoede en uitsluiting vooral in de sociale leefomgeving van mensen en in algemenere sociaal-economische ontwikkelingen. Deze visie zien we terug in de prioriteiten die de EC de lidstaten oplegt. Voorbeelden van deze prioriteiten zijn: het verbeteren van de toegankelijkheid van

voorzieningen; het elimineren van armoede bij kinderen en jongeren; en het tegengaan van discriminatie van chronisch zieken en van mensen met een niet-westerse achtergrond. De lidstaten dienen over deze prioriteiten te rapporteren.

1.3 Nationale overheid: de bewaker

In Nederland is sinds de eeuwwisseling een duidelijke verschuiving te zien in het minimabeleid van de landelijke overheid. De overheid neemt weinig nieuwe initiatieven. Dat was in de jaren negentig van de vorige eeuw anders. Vanaf 1995 is er, onder maatschappelijke druk van de kerken, vakbeweging en belangenorganisaties van uitkeringsgerechtigden, veel dynamiek en beweging in het minimabeleid geweest. Nieuwe beleidsinitiatieven waren het gevolg, zoals projecten sociale activering, Melkertbanen enz.

De positie van de Nationale overheid op dit moment is echter die van een bewaker. Dit is te zien aan de verschillende Nationale actieplannen (NAP's) die er zijn gemaakt. Deze NAP's bestaan vooral uit een opsomming van het minimabeleid van verschillende ministeries. Die maatregelen worden gezamenlijk gepresenteerd in de NAP, maar er is nauwelijks sprake van integraal beleid.

De Nederlandse Nationale Actieplannen hebben vier doelen: de bevordering van maatschappelijke participatie, het garanderen van inkomenszekerheid, de bevordering van de toegankelijkheid van voorzieningen en het stimuleren van een actieve inbreng van alle betrokken, liefst in nauwe samenwerking. In de uitwerking zien we dat de oorzaken van armoede en uitsluiting vooral bij de minima zelf gelegd worden. Mensen moeten aan het werk om uit de armoede te komen en daarvoor hebben ze bijvoorbeeld te weinig opleiding en werkervaring of spreken ze de Nederlandse taal onvoldoende. De maatregelen zijn gericht op het verbeteren van de individuele kwalificaties van de minima.

De nationale overheid neemt ook de positie van bewaker vanwege de decentralisatie van belangrijke onderdelen van het minimabeleid naar de gemeentelijke overheden. Vanaf het jaar 2004 is dit gebeurd via de Wet Werk en Bijstand (WWB), de Wet

op de maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Zorgverzekeringswet. De decentralisatie gaat gepaard met een ander mensbeeld in het sociale zekerheids- en zorgstelsel: van bescherming naar activering. Mensen lijken aan het begin van de eenentwintigste eeuw weer meer individueel verantwoordelijk gesteld te worden voor het verbeteren van hun situatie.

1.4 Lokale overheid: de voorloper

Met deskundigen van het Sociaal Cultureel Planbureau, DIVOSA en de gemeente Zwolle bespraken we het lokale beleid. Het minimabeleid van lokale overheden is door de decentralisatie sterk in beweging de laatste jaren. We zien dat een aantal gemeenten de positie van voorloper inneemt. We hebben specifiek gekeken naar het minimabeleid van de gemeenten Zwolle, Tilburg, Rotterdam en Roosendaal. De veranderingen in het minimabeleid gaan daar over drie onderwerpen:

1. een brede definitie van armoede;
2. activering en preventie in het minimabeleid;
3. de concrete maatregelen.

In deze paragraaf schetsen we de contouren van het minimabeleid van deze voorlopers aan de hand van deze drie onderwerpen. Bij onze aanbevelingen in hoofdstuk 5 over een effectiever minimabeleid in Amersfoort komen we op deze positie van voorloper terug.

1. Een brede definitie van armoede

Armoede is lang gedefinieerd als een financieel probleem. In deze smalle definitie horen mensen bij de minima als ze een tekort aan financiële middelen hebben en leven van een inkomen op of onder het vastgestelde bestaansminimum. Het minimabeleid met een smalle definitie van armoede richt zich op inkomensondersteuning.

Een brede definitie van armoede houdt rekening met de subjectieve beleving van de minima over hun leefsituatie en hun welzijn. We kwamen deze definitie tegen in de beleidsnota's van de voorlopers. Een paar voorbeelden:

- Iemand voelt zich pas arm, als hij of zij niet de dingen kan doen die hij/zij zou willen doen. En wat iemand zou willen

doen of ondernemen, hangt af van de omgeving waar men zich mee vergelijkt (kaderbrief armoedebeleid Rotterdam).

- Niet mee kunnen doen is uitgesloten zijn van 'minimaal aanvaardbare levenspatronen' (Zwolle).
- Het gaat bij armoedebestrijding om het ondersteunen van mensen die niet in hun levensbehoeften kunnen voorzien. Die levensbehoeften betreffen niet alleen de materiële en immateriële levensvoorwaarden, maar ook zaken die onontbeerlijk zijn in de gemeenschap waartoe men behoort (Roosendaal).

Rotterdam en Tilburg betrekken een tijdsaspect in de definitie: mensen zijn arm als ze langdurig leven van een inkomen op of net boven het sociale minimum zonder perspectief op verbetering. Mensen die 'even' met minder geld moeten rondkomen, maar bijvoorbeeld een goede opleiding hebben met perspectief op een betaalde baan, zijn volgens deze definitie niet arm. Nog een ander opvallend aspect is dat bij de subjectieve beleving rekening wordt gehouden met de psychosociale aspecten van het leven. Zo benoemt Rotterdam dat armoede zich manifesteert in: afhankelijkheidsgevoelens van een uitkeringsinstantie, apathie, aangetast zelfrespect en sociaal isolement. Armoede gaat daardoor vaak samen met psychosociale problemen en een slechte gezondheidsbeleving.

Bij deze brede definitie is armoede niet alleen een kwestie van financiën; armoede wordt niet alleen veroorzaakt door een te laag inkomen, langdurig in de bijstand zitten en geen buffer meer hebben, schulden, de armoedeval enz. Armoede heeft meerdere oorzaken. Armoede is ook een kwestie van de sociale omgeving van mensen en de grotere sociaal-economische ontwikkelingen. De gemeente Zwolle wijst op de groep mensen met een laag opleidingsniveau. Op de arbeidsmarkt worden de opleidingseisen steeds hoger. Deze mensen lopen een groot risico om in een uitkering terecht te komen, en arm te worden. Het gaat bij een brede definitie vooral om de erkenning dat individuen zelf niet altijd invloed hebben op de oorzaken van armoede. Ook de individualisering en vergrijzing spelen hier een rol in. Zwolle wijst op het gegeven dat individualisering en vergrijzing hebben geleid tot een grote groei van het aantal eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen. Deze groepen hebben een grotere kans op een armoedesituatie. Door de individualisering leven mensen meer op zichzelf, bovendien wisselt hun leefomgeving sterk in de loop der jaren. Het is in de

huidige samenleving minder vanzelfsprekend om elkaar te helpen, of dat nu in familieverband is of ander verband. Daardoor kunnen mensen minder een beroep doen op anderen en geraken ze sneller in armoede. De huidige tijd vraagt bovendien veel van de sociale vaardigheden van mensen om zich staande te houden.

2. Activering en preventie in het minimabeleid

Bij een smalle definiëring van armoede is het beleid van gemeenten vooral gericht op inkomensondersteuning. Bij een brede definitie wordt het lokale minimabeleid uitgebreid wat betreft inhoudelijke focus en wat betreft doelgroepen. Voor de gemeente Zwolle voldoet de smalle aanpak niet meer: 'Zwolle wil meer! Burgers moeten gestimuleerd en ondersteund worden om mee te kunnen doen aan de samenleving. Dus niet alleen inkomensondersteuning, maar ook het aanpakken van oorzaken en het voorkomen van problemen.' (nota Zwolle)

In de beleidsnota's van het minimabeleid in de vier voorbeeldgemeenten zien we dat het beleid zich, naast inkomensondersteuning, richt op twee andere onderdelen: activering en preventie. Voorbeelden van doelstellingen van activerend en preventief beleid:

- Zorgen dat mensen kunnen participeren.
- Tegengaan sociaal isolement.
- Tegengaan niet-gebruik inkomensondersteuning.
- Bevorderen van maatschappelijke vaardigheden van jongeren.
- Voorkomen problematische schuldsituaties.
- Voorkomen armoedevaleffecten.
- Doorbreken van armoedecultuur.
- Verbetering kwaliteit van de dienstverlening bij de Sociale Dienst.

Armoedebestrijding vanuit een brede definitie grijpt dus niet alleen de minima zelf aan, maar focust ook op omgevingsfactoren en instanties waarmee minima te maken hebben.

We zien ook een andere benadering bij het vaststellen van de doelgroepen van het minimabeleid. Gemeenten zoeken bij activerend en preventief beleid naar de grootste risicogroepen en kijken daarbij naar de achterliggende oorzaken van de armoedesituatie. In die beschrijving gaat het niet alleen om de inkomenssituatie van verschillende soorten huishoudens, maar om het vaststellen van andere risicofactoren dan het lang

verblijven in een uitkeringssituatie en op de combinatie ervan. Voorbeelden van deze risicofactoren zijn:

- een slechte gezondheid;
- een geringe mate van psychisch welbevinden;
- het verlies van regie door een schokkende levenservaring;
- schaamte: moeite hebben om hulp te vragen;
- een uitzichtloze schuldsituatie;
- het ontbreken van perspectief;
- sociaal isolement.

3. Concrete maatregelen

Het geven van handen en voeten aan deze bredere benadering van minimabeleid staat voor een deel nog in de kinderschoenen. Beleidsplannen zijn net ontwikkeld of ze worden op dit moment ontworpen in samenwerking met intermediaire organisaties en vertegenwoordigers van doelgroepen zelf. De lokale overheden zijn voorlopers in dit kader. In Zwolle, Tilburg, Rotterdam en Roosendaal is gewerkt aan de volgende voorbeelden, ze zijn deels gerealiseerd:

- Automatisch verstrekken van categoriale voorzieningen (bijvoorbeeld toeslag 65-plussers en regeling chronisch zieken en gehandicapten).
- Inzet van gebiedsgerichte formulierenteams.
- Het opzetten van armoedeteams in wijken (met doelgroep-participatie).
- Ouderenteams.
- Het inrichten van een jongerensteunpunt voor vroegtijdig schoolverlaters en werkzoekende jongeren.
- Budgetadvies en budgetbegeleiding.
- Ondersteuning plotselinge levenswendingen.
- Monitoring armoedesituaties en sociaal isolement.

2 Oordelen over het minimabeleid

In dit hoofdstuk geven we als eerste een kort overzicht van het minimabeleid van de gemeente Amersfoort. Vervolgens presenteren we een beeld van wat de verschillende intermediaire organisaties in Amersfoort ondernemen op het terrein van armoedebestrijding. In de twee paragrafen daarna laten we de intermediaire organisaties en de mensen uit de doelgroepen aan het woord. Wat is hun oordeel over de verschillende maatregelen van het beleid?

2.1 Het minimabeleid van de gemeente Amersfoort

Het minimabeleid in Amersfoort kent een omvangrijk aantal regelingen en bestaat voor een belangrijk deel uit inkomensondersteuning, activering en re-integratie. Vergeleken met andere gemeenten in Nederland zijn de inkomensondersteunende maatregelen van Amersfoort goed; hieraan geeft Amersfoort veel geld uit. Verschillende instrumenten worden hierbij ingezet, zoals de bijzondere bijstand, de witgoedregeling, de langdurigheidstoeslag, de kwijtschelding gemeentebelastingen en de collectieve ziektekostenverzekering. Daarnaast is er één maatregel gericht op de sociale activering van de doelgroepen van het minimabeleid, de regeling sociale participatie. In de volgende tabel staan alle regelingen en een korte uitleg over de regelingen vermeld.

Regeling	Inkomensgrens t.o.v. het sociaal minimum	Wat zijn de voorwaarden voor deze regeling?
Bijzondere bijstand	100-130%	Bijzondere bijstand is er voor extra individuele kosten. Dat kunnen bijvoorbeeld de kosten voor een bril zijn, een wasmachine of een hoorapparaat. Of de extra kosten die gemaakt worden voor de maaltijden via Tafeltje Dekje, als iemand niet voor eigen maaltijden kan zorgen. In de gemeente Amersfoort worden de individuele kosten voor kinderopvang voor huishoudens met een laag inkomen vergoed vanuit de individuele bijzondere bijstand. Voor inkomens boven het minimum geldt een draagkrachtberekening.
Witgoed-regeling	100%	Deze regeling vergoedt de reparatie of aanschaf van een wasmachine, koelkast, fornuis of een stofzuiger. Om in aanmerking te komen voor deze regeling, dient een huishouden minimaal 2 jaar een inkomen te hebben op minimumniveau. Daarnaast mag het vermogen niet hoger zijn dan € 2.269. De apparaten moeten minimaal 5 jaar oud zijn en binnen 6 jaar vindt geen verstrekking plaats van hetzelfde apparaat. Altijd zal eerst de mogelijkheid tot reparatie worden bekeken.
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	100%	Kwijtschelding is mogelijk voor de afvalstoffenheffing, het rioolrecht en de hondenbelasting. Het waterschap hanteert voor de waterzuiverings- en ingezetenenheffing eveneens een percentage van 100% het sociaal minimum.

Regeling	Inkomensgrens t.o.v. het sociaal minimum	Wat zijn de voorwaarden voor deze regeling?
Langdurigheidstoelage	100%	De langdurigheidstoelage is een geldbedrag dat de gemeente jaarlijks verstrekt aan mensen die vijf jaar of langer een minimuminkomen hebben, die geen of weinig eigen vermogen hebben en zonder er iets aan te kunnen doen weinig perspectief hebben op betaald werk. De hoogte ervan wordt bepaald door de landelijke overheid. Zo was in 2006 de toeslag voor een Alleenstaande ouders € 425,00.
Amersfoort-plus voor 65-plussers	110%	Huishoudens van 65 jaar of ouder die zelfstandig wonen kunnen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking komen voor de regeling Amersfoort Plus. Het huishoudinkomen mag in drie voorgaande jaren niet hoger zijn dan 110% van het van toepassing zijnde bijstandsniveau. De Plustoeslag bedraagt € 230 per huishouden per jaar. Er wordt bij de verstrekking geen onderscheid gemaakt naar Huishoudtype.
Collectieve ziektekostenverzekering (1-10-2006)	110%	De gemeente Amersfoort biedt voor alle inwoners met een laag inkomen de mogelijkheid voor een collectieve basisverzekering en een aanvullende verzekering. Dit gebeurt in samenwerking met Agis Zorgverzekeringen. De collectieve basisverzekering kost € 83,20 per maand. De collectieve aanvullende verzekering heet AV-Amersfoort. Huishoudens die collectief verzekerd zijn krijgen van de gemeente een tegemoetkoming in de premie van de aanvullende verzekering. De aanvullende verzekering kost dan € 15,95 in plaats van € 23,55.

Regeling	Inkomensgrens t.o.v. het sociaal minimum	Wat zijn de voorwaarden voor deze regeling?
Sociale participatie	100%	De regeling Sociale Participatie beoogt minima te helpen bij deelname aan het maatschappelijk verkeer. Het gaat om de kosten van sportieve of culturele activiteiten. Hieronder vallen o.a. het lidmaatschap van een sportclub, de kosten van een cursus of recreatieve activiteiten zoals een bezoek aan bioscoop of dierentuin. Ook is de vergoeding te gebruiken voor de kosten van de peuterspeelzaal. In aanmerking komen huishoudens die minimaal 12 maanden een minimuminkomen hebben. De subsidie bedraagt € 192 per gezinslid per jaar. Kinderen ontvangen de vergoeding vanaf 3 jaar. Sinds 2006 wordt de regeling niet meer verstrekt op basis van directe declaratie. Huishoudens die voor de regeling Sociale Participatie in aanmerking komen, krijgen een voorschot van € 100 (alleenstaande) of € 200 (meerpersoonshuishouden). Wanneer een huishouden later bonnen inlevert ter hoogte van het voorschot, keert de gemeente het resterende bedrag uit.

Bron: Minima-Effectrapportage gemeente Amersfoort, O-meting minimabeleid 2005 en www.amersfoort.nl

Naast de in de tabel vermelde (inkomensondersteunende) maatregelen, kent de gemeente Amersfoort een uitgebreid activering- en re-integratiebeleid met daarbij een premiebeleid. Dit premiebeleid is ook bestemd voor de mensen die vrijwilligerswerk doen. De gemeente werkt met een re-integratieladder die het mogelijk maakt de afstand tot de arbeidsmarkt te bepalen in de vorm van 9 niveaus (traptreden). Hoe hoger de trede, hoe kleiner de afstand tot de arbeidsmarkt. De hoogte van de premie bij uitstroom uit de bijstand is afhankelijk van de manier waarop iemand uitstroomt. Na één jaar regulier werk kan bijvoorbeeld aanspraak gemaakt worden op een eenmalige

premie van € 900. Deze premie compenseert deels de armoedeval.

In 2005 en 2006 heeft de gemeente Amersfoort onderzoeken laten uitvoeren naar het bereik van de gemeentelijk minimaregelingen en naar de effecten van deze regelingen. Wat het bereik betreft, laat het onderzoek van Onderzoek & Statistiek van de gemeente Amersfoort (O-meting minimabeleid 2005) zien dat bijvoorbeeld de regeling kwijtschelding belastingen een bereik heeft van zo goed als 100%. Ook de Amersfoort 65+ regeling heeft een hoog bereik (97%). De andere regelingen hebben een aanzienlijk lager bereik, met name onder niet WWB-cliënten. In de rapportage van dit onderzoek naar de minimaregelingen wordt daarom voorgesteld het bereik van deze regelingen te vergroten, onder meer door een onderzoek te starten naar verdergaande bestandskoppelingen. Dit vervolgonderzoek is nog gaande.

Het tweede onderzoek, de minima effectrapportage, is uitgevoerd door het Nibud. In het Nibud-onderzoek stond de vraag centraal wat de effecten zijn van de landelijke en Amersfoortse regelingen op de financiële positie van de minimahuishoudens. Uit dit onderzoek komt naar voren dat vooral huishoudens met oudere kinderen (12-18 jaar) en alleenstaanden onder de 65 jaar financieel tekort komen. De minima effectrapportage geeft vooral inzicht in de financiële effecten van de regelingen op de huishoudens van de minima. Minder duidelijk is of en in hoeverre de minimaregelingen bijdragen aan het voorkomen van isolement en het bevorderen van zelfredzaamheid en zelfstandigheid. Deze vraag staat in dit rapport centraal.

2.2 Het werk van intermediaire organisaties

In Amersfoort hebben verschillende organisaties op de één of andere manier te maken met mensen met een minimuminkomen. Voor dit onderzoek hebben we gesproken met medewerkers van de Kledingbank, de Voedselbank, Stadsring 51, Amant Divisie Maatschappelijk Zorg en Dienstverlening, de Stichting Welzijn Amersfoort, het NVA centrum voor duurzame inburgering, de cliëntenraad, de seniorenraad, de allochtonenraad, het

Burgerweeshuis, woningbouwcorporatie Portaal, de Raad van Kerken en een zorgcoördinator van een VMBO-school.

Sommige intermediaire organisaties zoals de cliëntenraad, seniorenraad en de allochtonenraad hebben veel contact met de gemeente Amersfoort. Deze drie organisaties adviseren het college van B&W in hun beleid met betrekking tot cliënten van de sociale dienst, senioren en allochtonen, waaronder de minima. Andere zijn professionele organisaties die worden gesubsidieerd door de gemeente (SWA, NVA, Stadsring 51, Amant), zij zijn gebonden aan de regels van de gemeente. Een aantal organisaties zijn onafhankelijk van de gemeente ontstaan vanuit particulier initiatief en werken voornamelijk met vrijwilligers (Voedselbank, Kledingbank, Burgerweeshuis, Raad van kerken). Daarnaast zijn er professionele organisaties die onafhankelijk van de gemeente werken (woningbouwcorporatie Portaal).

De intermediaire organisaties ondersteunen minima op verschillende manieren. Sommige organisaties richten zich expliciet op mensen met een minimuminkomen, andere organisaties werken voor alle burgers, en dus ook voor mensen met een minimuminkomen. Wat de organisaties voor de doelgroep ondernemen, vormt een belangrijke aanvulling op het minimabeleid van de gemeente Amersfoort. De organisaties in Amersfoort doen voornamelijk veel op het vlak van hulp in natura en begeleiding: ze helpen minima aan goederen (kleding of voedsel) en bieden individuele begeleiding bij schulden en het leggen van contact met instanties. De activering naar werk en maatschappelijke participatie en de preventie van financiële problemen hebben geen duidelijke plaats.

We bespreken in deze paragraaf de wijze waarop de organisaties minima ondersteunen. Het gaat ten eerste om 'individuele hulp'. Hierbij bestaat er direct contact tussen individuen uit de minima en de betreffende organisatie. De tweede manier is de 'algemenere belangenbehartiging'. Hierbij verzorgen organisaties een brug tussen de minima en organisaties die hen direct kunnen helpen en ondersteunen.

Individuele hulp

In Amersfoort komen we drie vormen van directe individuele hulp aan de minima tegen: financiële hulp, hulp in natura en begeleiding.

Financiële hulp

Het Burgerweeshuis is een van de intermediaire organisaties die financiële ondersteuning biedt. De organisatie steunt een specifieke groep minima: *'kinderen uit eenoudergezinnen of wezen woonachtig in Amersfoort waarvan het gezin op of onder het minimuminkomen leeft'*. Het gaat bijna altijd om gezinnen met alleen een moeder. De gezinnen krijgen vier keer per jaar een toelage: verjaardagsgeld, vakantiegeld, kledinggeld en eindejaarsgeld. Op dit moment ondersteunt het Burgerweeshuis ongeveer 44 gezinnen met in totaal 100 kinderen.

De tweede organisatie die financiële hulp biedt is het NVA, centrum voor duurzame inburgering. Het NVA ondersteunt uitgeprocedeerde asielzoekers met leefgeld. Dit geld komt uit het noodfonds van de gemeente Amersfoort. Verder biedt de Raad van Kerken mensen af en toe financiële hulp; ze lenen mensen geld voor een vakantie of een dagje uit.

Over het algemeen is financiële hulp niet het sterkste punt van de intermediaire organisaties; hulp in natura is dat wel.

Hulp in natura

De Voedselbank en de Kledingbank zijn organisaties die de minima ondersteuning 'in natura' bieden. De organisaties geven mensen met een inkomen op of onder het minimum gratis voedsel of kleding. Om gebruik te kunnen maken van de Voedselbank moeten mensen aan strenge criteria voldoen. Zo kan gebruik maken van de Kledingbank alleen met een schriftelijke verwijzing van een hulpverlenende instantie op zak. Ook de Raad van Kerken biedt hulp in natura in de vorm van voedselpakketten of door het organiseren van maaltijden in de kerken. Die maaltijden kunnen mensen krijgen voor weinig geld.

In het jaar 2006 is de Kledingbank van start gegaan. Een groep vrijwilligers was al jaren actief in de Hongarije-stichting. Deze Stichting zamelde kleding in voor Hongarije en organiseerde hulptransporten. De laatste jaren kwam er veel kleren binnen, maar die waren in Hongarije niet meer zo nodig. Tegelijkertijd kwamen er steeds meer signalen dat de kleding in Nederland wel nodig was: 'dan hoorde je van mensen dat die en die het zo slecht heeft'. Tegelijkertijd kwamen de eerste voedselbanken op. Voedselbanken alleen zijn niet genoeg, dachten de organisatoren: 'mensen hebben meer nodig om te overleven'. Zo ontstond het idee om een Kledingbank op te richten.

Begeleiding

Ook in de begeleiding van de minima zijn de intermediaire organisaties sterk. Meerdere organisaties zijn actief bij schuldhulpverlening, begeleiding bij het op orde brengen van de financiën, hulp bij het invullen van formulieren, cliënten begeleiden naar instanties, en het geven van informatie. Stadsring 51 is in Amersfoort de belangrijkste organisatie op dit vlak. Hier kunnen minima begeleiding krijgen bij het oplossen van hun schuldproblemen, het leren omgaan met geld, en bij het invullen van formulieren om van landelijke en gemeentelijke minimaregelingen gebruik te kunnen maken. Ook vrijwilligers van de Raad van Kerken geven mensen informatie: ze wijzen de minima op bepaalde regelingen, en geven hulp bij het invullen van formulieren, zoals belastingformulieren.

Algemene belangenbehartiging

Intermediaire organisaties doen ook indirecter werk. Het gaat dan bijvoorbeeld om het doorverwijzen van mensen (NVA, Portaal, Amant, SWA), het opsporen van mensen met problemen (Amant), en het behartigen van de belangen van minima door het signaleren en aankaarten van problemen in regelingen en formulieren, het geven van beleidsadviezen met betrekking tot minimabeleid (cliëntenraad, allochtonenraad, seniorenraad). De Raad van Kerken doet aan algemenere ondersteuning door organisaties als de Voedselbank en het Inloophuis te financieren.

Preventie

Slechts enkele organisaties ondernemen actie op het vlak van preventie. Zo geeft de straatadvocaat leerlingen op middelbare scholen informatie over het omgaan met geld en schulden en

over dak- en thuisloosheid - nog voordat zij problemen hebben. De schuldhulpverlening organiseert budgetcursussen. De woningbouwcorporatie Portaal richt zich op preventie door het voorkomen van huisuitzetting. Als mensen een huisuitzetting boven het hoofd hangt, krijgen ze hulp aangeboden door Portaal in samenwerking met het maatschappelijk werk en de GGD. Het doel hiervan is dat de financiële problemen van mensen niet verder verergeren, waardoor de huisuitzetting voorkomen kan worden.

2.3 Het oordeel van de intermediaire organisaties

We hebben de betrokken intermediaire organisaties gevraagd om een algemene beoordelingen van het minimabeleid van de gemeente Amersfoort. Zij komen hier als eerste aan het woord, daarna de leden van de minima zelf.

Het algemene oordeel van de intermediaire organisaties

De intermediaire organisaties beoordelen het beleid van de gemeente Amersfoort positief: 'De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid.' Een paar geïnterviewden vinden dat de gemeente de laatste jaren de signalen van diverse organisaties goed heeft opgepikt. Zo is de schuldhulpverlening verbeterd: de schuldhulpverlening werkt beter samen met andere organisaties, er is minder wachttijd, er wordt efficiënter gewerkt, dichter bij de doelgroep, en er wordt geluisterd naar de doelgroep. Een paar dingen kunnen nog wel beter: 'De schuldhulpverlening zou mensen beter kunnen informeren (ze moeten meer de straat op!), en de begeleiding van mensen in het omgaan met geld kan beter.'

Tegelijkertijd geven enkele gesprekspartners aan dat naast de gemeente veel verschillende organisaties zich bezighouden met het armoedebeleid. Er is volgens hen veel versnippering. Eén van onze gesprekspartners vertelt hierover: 'De schuldhulpverlening is naar Stadsring 51 gegaan. Er zijn steeds meer organisaties op het zelfde terrein actief. Dit is verwarrend voor de mensen. Van deze versnippering worden de cliënten de dupe, het is een flinke zoektocht. En voor de organisaties betekent het veel afstemmen op elkaar.'

Door deze versnippering hebben niet alle organisaties de juiste informatie: 'Scholen weten niet welke minimaregelingen de gemeente heeft. Dit moet beter worden gecommuniceerd. Degenen die problemen signaleren bij leerlingen moeten in ieder geval weten welke regelingen er zijn. Dat is nu onvoldoende.'

Inkomensondersteuning en sociale participatie

De geïnterviewden hechten veel belang aan inkomensondersteuning. In Amersfoort is de lastenverlichting voor gezinnen over het algemeen goed geregeld, vinden zij. Als belangrijkste regelingen noemen zij de kwijtschelding van de gemeentebelastingen, maar ook om de bijzondere bijstand en de witgoedregeling.

Alle geïnterviewden benadrukken dat het daarnaast ook belangrijk is de sociale participatie van minima te bevorderen: 'De regeling sociale participatie geeft je iets tastbaars. Dat voelen mensen direct, dat ze iets leuks kunnen doen dat voor hen tot dan toe niet mogelijk was. Eigenlijk is het allerbelangrijkste dat je mensen regelingen aanbiedt waardoor ze het gevoel krijgen dat ze iets bereiken, dat ze verder komen, dat ze dingen kunnen die daarvoor niet konden.'

Kritische kanttekeningen

Kritiek op de wijze waarop de minimaregelingen van de gemeente zijn vormgegeven, gaat over de complexiteit van de regelingen. Door het 'papierwerk' zien veel mensen af van het gebruik van de regelingen volgens de geïnterviewden. Een ander nadeel is het feit dat de huidige regelingen niet van toepassing zijn voor de 'working poor': die krijgen geen uitkering en komen daardoor niet in aanmerking voor veel regelingen. Een derde kritiekpunt is dat de voorwaarden voor de diverse regelingen verschillend zijn: 'De gemeente zou de regelingen meer moeten stroomlijnen, en waar het kan dezelfde norm hanteren.' Als voorbeeld noemt een geïnterviewde de norm voor deelname aan de sociale participatieregeling. Deze norm bedraagt 100% van het bijstandsniveau, terwijl de norm voor deelname aan de collectieve verzekeringen 110% van bijstandsniveau is.

Oordelen over de verschillende regelingen

Bijzondere bijstand en de witgoedregeling

De bijzondere bijstand en de witgoedregeling vinden de intermediaire organisaties twee belangrijke regelingen: 'De minima houden van hun bijstandsuitkering geen geld over, want dat gaat op aan het primaire levensonderhoud. Dit zijn regelingen die de zorgen weghalen.' Helaas blijken mensen vaak te slecht geïnformeerd over de manier waarop deze regelingen werken. Volgens de organisaties kloppen mensen pas bij de gemeente aan voor een vergoeding, als ze al schulden hebben gemaakt om een nieuwe wasmachine te kopen. En dan zijn ze te laat.

Langdurigheidstoeslag

Door de intermediairen wordt de langdurigheidstoeslag belangrijk gevonden: 'Mensen die op een minimum leven, hebben over het algemeen geen geld om te reserveren. Ze hebben geen buffertjes opgebouwd voor incidentele extra uitgaven. In die zin is de langdurigheidstoeslag van groot belang. Vaak hebben mensen betalingsachterstanden en schulden die ze met deze eenmalige toeslag wegwerken.' Eén van geïnterviewden vond dat de regeling geschrapt mag worden: 'je moet niet belonen dat mensen langer in de uitkering zitten.'

Amersfoort 65 plus

De 65-plus-regeling vinden de medewerkers van intermediaire organisaties niet belangrijk. Niemand noemt dit een heel belangrijke regeling. Wel waren enkele intermediaire organisaties kritisch over de regeling. Ze vinden hem niet nodig: 'er zijn steeds meer rijke ouderen, waarom moet je alle ouderen steunen?'

Kwijtschelding gemeentebelastingen

Over het algemeen vonden de geïnterviewden de kwijtschelding van gemeentebelastingen de belangrijkste regeling. Gemeentebelastingen zijn kosten die minima allemaal hebben, en waar de gemeente goed aan tegemoet kan komen.

Collectieve ziektekostenverzekering

De collectieve ziektekostenverzekering vinden de medewerkers van intermediaire organisaties niet erg belangrijk; ze lijken er niet zo goed van op de hoogte.

Regeling sociale participatie

Deze regeling sociale participatie wordt door de intermediaire organisaties zeer belangrijk gevonden. 'Een regeling om niet te hoeven betalen is toch iets anders dan een regeling waarbij je iets krijgt. Het is gevoelsmatig een belangrijk verschil.' Het wordt vooral voor kinderen belangrijk gevonden, de regeling zorgt ervoor dat ze mee kunnen doen, erbij horen.

Maar er zijn ook kritische geluiden over de uitvoering van de regeling. Er zijn volgens de medewerkers van intermediaire organisaties teveel belemmeringen om van de regeling gebruik te maken. Daardoor is het percentage van de minima dat deze regeling gebruik niet zo hoog. De belemmeringen zijn onder andere:

- Alleen mensen die op 100% van het bijstandsniveau zitten, komen ervoor in aanmerking. Hierdoor kunnen ouderen met een AOW en een klein aanvullend pensioen, maar ook veel werkenden met een laag inkomen, geen gebruik maken van de regeling. Een vertegenwoordiger van de Cliëntenraad vindt dat de norm moet worden opgerekt naar 115%.
- De intermediairen blijken onvoldoende op de hoogte dat de minima het bedrag niet meer zelf hoeven voor te schieten.
- Mensen moeten de bonnetjes van de gemaakte kosten bewaren.

2.4 De minima aan het woord over het minimabeleid

In dit onderzoek hebben we gesprekken gevoerd met drie verschillende groepen minima: een gesprek met een groep meiden tussen de 15 en 17 jaar, een gesprek met een groep allochtone vrouwen en een gesprek met een groep 65-plussers. Door de deelnemers aan de gesprekken collages te laten maken over hun toekomstbeeld over tien jaar, hebben we informatie gekregen over de wensen en de perspectieven van deze leden van de minima. Ook hebben we meer inzicht in wat hen

belemmert om die wensen te vervullen. Hierover doen we in het volgende hoofdstuk verslag.

Uit de gesprekken kwam naar voren dat slechts enkele van deze deelnemers aan de gesprekken gebruik maken van de minima-regelingen. Drie punten komen in de gesprekken als algemene knelpunten van het niet-gebruik naar voren. De deelnemers hebben onvoldoende informatie over de regelingen; de voorwaarden en procedures zijn belemmerend; en mensen hebben slechte ervaringen met het gebruik van een regeling. De meeste deelnemers aan de groepsgesprekken zijn erg bezig met hun eigen persoonlijke situatie. Dat bemoeilijkt de vorming van een algemeen oordeel over het minimabeleid bij deze groep. Als we vragen wat de wensen van deze groep minima zijn op het vlak van inkomen, wordt meteen uitgeroepen: 'ons inkomen is veel te weinig!'. Een ander roept uit: 'als wij de vaste lasten kunnen betalen, zijn we tevreden! Meer kan niet!'. 'Het is goed als we genoeg geld hebben. Maar nu is het maar nét genoeg of niet genoeg'. Er wordt gemopperd: 'Alles is veel duurder geworden, vroeger had je veel lagere kosten. Een paar jaar geleden besteedde je een derde van je inkomen aan huur. Nu ben je de helft van je inkomen aan huur kwijt. De zorgverzekering is veel te duur geworden. Ook elektriciteit wordt duurder.'

Onvoldoende informatie

Rond de diverse minimaregelingen van de gemeente is veel onduidelijkheid. De meeste deelnemers van onze groepsgesprekken weten niet precies wat de diverse regelingen inhouden en ze kennen de weg niet. Een Turkse vrouw: 'ik weet niet waar ik moet vragen!'. De witgoedregeling is bijvoorbeeld helemaal niet bekend. Iemand zegt hierover: 'De witgoedregeling ken ik helemaal niet. Maar die krijg je vast alleen maar als je een uitkering van de Sociale dienst hebt.' Dit denken mensen ook over de collectieve ziektekostenverzekering. Een andere vrouw is getrouwd met een man die al een aantal jaren achter elkaar een Wajong-uitkering heeft. Ze hebben kinderen en leven van weinig geld. Het gezin komt in aanmerking voor een langdurigheidstoeslag, maar de vrouw zegt hierover: 'Zou dat echt zo zijn? Maar ik durf toch niet om hulp te vragen.' Over de regeling voor 65-plussers reageert een Turkse vrouw opgelucht: 'Oh, wat goed. Onze schoonvader zit ook in de krap.'

Informatie over verbeteringen in de regelgeving druppelt maar langzaam door naar de doelgroepen zelf. Zo geeft deze groep mensen aan dat de regeling sociale participatie te laag is om drie kinderen op een sport te doen: 'Meestal kan je er iets mee doen voor één kind, en niet voor meer.' Men blijkt niet op de hoogte van de bepaling dat een gezin per gezinslid 192 euro per jaar kan krijgen.

Belemmerende voorwaarden en procedures

De meeste deelnemers aan de groepsgesprekken hebben wel gehoord over de mogelijkheid iets aan te vragen via de bijzondere bijstand, maar ze ervaren die weg als erg moeilijk: 'Je krijgt het niet zo maar.'

Uit het gesprek met Turkse vrouwen blijkt bijvoorbeeld dat zij wel op de hoogte zijn van het bestaan van de bijzondere bijstand, maar ze vinden het vreemd dat een aanvraag voor bijzondere bijstand de ene keer wel gehonoreerd wordt en de andere keer niet.

Bijna alle mensen uit deze gespreksgroepen die in aanmerking komen voor kwijtschelding van de belastingen, zijn er mee bekend. Een van de deelnemers vroeg zich wel af waarom ze voor de kwijtschelding elk jaar weer opnieuw formulieren moest invullen. Haar situatie is al 7 jaar precies hetzelfde: 'De gemeente en de belastingdienst hebben alle gegevens in de computer staan. Waarom moet ik elk jaar weer een formulier invullen?'

Voor de 65-plussers met een onvolledige AOW is de vakantie-regeling een probleem bij hun aanvullende bijstandsuitkering. Ouderen die gebruik maken van aanvullende bijstand mogen maximaal dertien weken in het buitenland verblijven. Over deze regeling bestaat bij deze groep ouderen veel onbegrip en boosheid. Men begrijpt niet waarom je, als je met pensioen bent, niet langer weg mag.

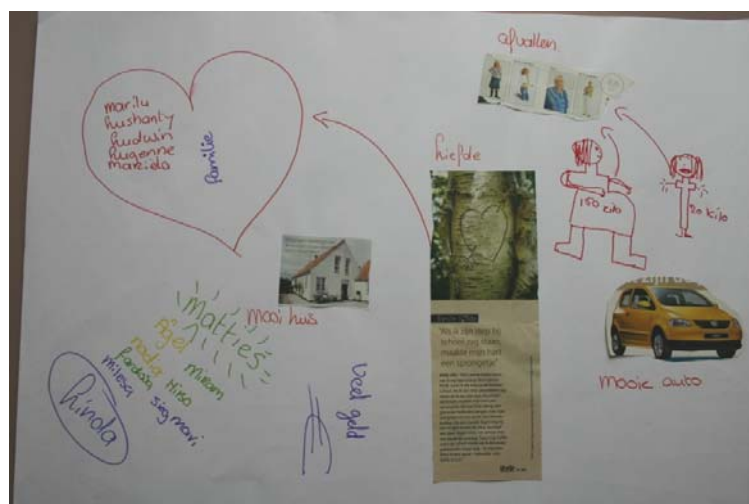
Bij de langdurigheidstoelage speelt voor deze groep minima als belemmering dat je vijf jaar lang aan één stuk afhankelijk moet zijn geweest van een uitkering. Als je tussendoor een tijdje gewerkt hebt, kom je al niet meer voor de toeslag in aanmerking.

Een vrouw met een WAO-uitkering is verbaasd over het feit dat zij geen gebruik kan maken van de collectieve ziektekostenverzekering, terwijl ze in de WAO zit vanwege haar ziekte.²

De algemene indruk die leden van deze groepen minima van de gemeente hebben is: 'Bij de gemeente praten en controleren ze veel. Ook gebruiken ze veel papieren, alles is ingewikkeld.'

Slechte ervaringen met het gebruik

De minima ervaren de gemeente streng bij in het goedkeuren van de aanvragen. Een voorbeeld hiervan is mevrouw G. Zij heeft twee keer van de witgoedregeling gebruik gemaakt. Beide keren deed de gemeente moeilijk over de aankoop die ze wilde doen. De eerste keer wilden zij en haar man een fornuis kopen, maar mochten ze van de gemeente alleen maar een gasstel hebben. De tweede keer ging het om een koelkast. De gemeente zei toen: 'waarom koop je geen 2e hands koelkast?' Dat heeft ze vervolgens gedaan, maar nu blijkt die koelkast niet goed te koelen. Er is een ambtenaar komen kijken. G: 'Zij zeggen dat hij goed werkt.'

Toekomstbeelden uit groepsgesprekken

² Deze ziektekostenverzekering is niet in eerste instantie bedoeld voor chronisch zieken, maar voor alle inwoners met een laag inkomen.

Uit de gesprekken kwam bovendien naar voren dat als deze groep minima van een regeling gebruik willen maken, het om de een of andere reden wordt afgewezen. Waarom is hen dan onduidelijk; dat geeft de indruk van een willekeurig uitvoeringsbeleid. Iemand vertelt over een bijzondere bijstandaanvraag bij de Sociale Dienst; 'soms krijg je die wel, en soms niet' De andere betrokkene vroeg bijzondere bijstand om de verblijfsvergunning van haar dochter te kunnen betalen. Dat lukte wel, maar bij haar zoon lukte het niet.

3 De leefsituatie van de minima

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de diverse gezichten van armoede in Amersfoort. Wat verstaan medewerkers van intermediaire organisaties in Amersfoort onder armoede? Hoe definiëren zij armoede? Hoe ontstaat armoede? Hoe leven mensen met een minimuminkomen?

Toekomstbeelden uit groepsgesprekken

3.1 De zichtbaarheid van de minima

Onder de geïnterviewden bestaat de indruk dat er in Amersfoort de laatste vijf jaar steeds meer mensen zijn die niet goed

kunnen rondkomen met hun geld. Deze indruk is gebaseerd op een groeiend aantal aanvragen bij het Burgerweeshuis, en een groeiend beroep op Stadsring 51 en de Voedselbank. Medewerkers van de Stichting Welzijn Amersfoort ervaren de armoedeproblematiek bij de bezoekers van buurthuizen als heftiger dan voorheen. Bovendien is er verpaupering in de wijken Liendert, Kruiskamp Koppel, Schuilenburg en Randenbroek; en er zijn zwervers in de stad. Maar armoede is niet altijd zo gemakkelijk te herkennen.

Meerdere mensen gaven aan dat je aan sommige mensen goed kan zien dat ze weinig geld te besteden hebben, en dat anderen dit juist heel goed weten te verbergen. Iemand zegt hierover:

'De ene groep heeft het weliswaar financieel heel zwaar, maar de woning ziet er nog keurig onderhouden uit. Hier is de armoede verborgen- mensen zien er netjes uit, maar komen van heel weinig rond. Bij de andere groep is het een puinhoop en treedt overlast op. Dan gaat de financiële problematiek samen met andere problemen, zoals bijvoorbeeld verslaving.'

Toekomstbeelden uit groeps gesprekken

De groep bij wie het niet direct zichtbaar is, schaamt zich arm te zijn, vandaar dat men het probeert te verbergen. Medewerkers van organisaties die werken met mensen die in armoede leven, hebben kennis over de groep, die voor anderen niet beschikbaar is. Ze weten armoede sneller te signaleren. In deze

paragraaf bespreken we een aantal signalen die uit de gesprekken met medewerkers van intermediaire organisaties naar voren kwamen.

Mensen die werken met mensen die in armoede leven, krijgen er oog voor. Ze herkennen armoede aan de volgende details:

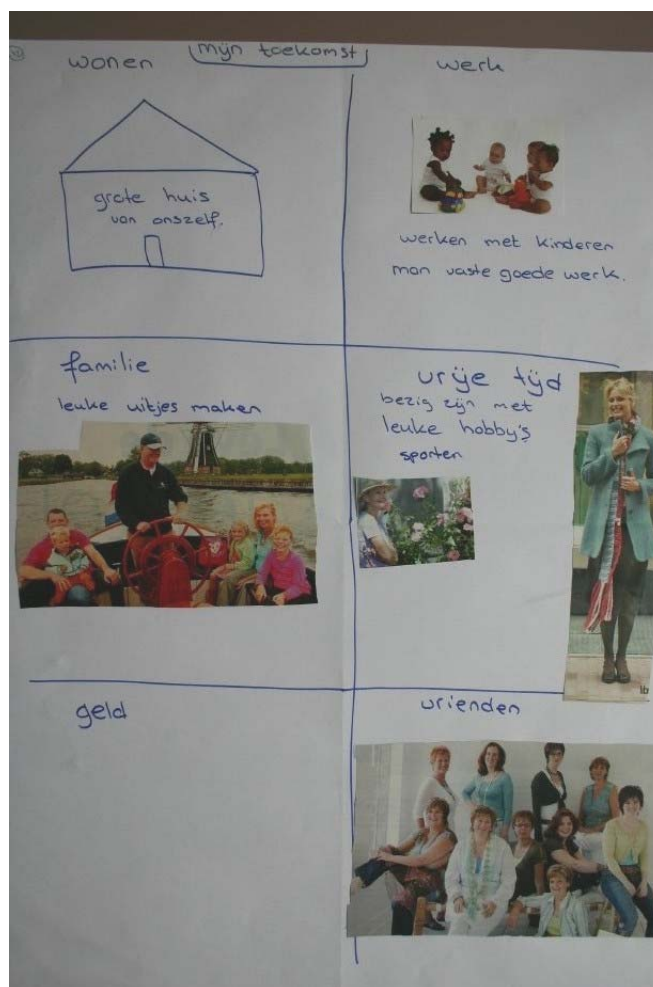
- In winkels halen sommige mensen altijd spullen uit de goedkope schappen.
- Je ziet het aan de kleding die men draagt; ook kinderen hebben vaak dezelfde kleren aan; of je ruikt het aan mensen. Een geïnterviewde noemde dit 'de geur van armoede'. Het is geen algemeen verschijnsel, maar : 'een aantal mensen verzorgt zichzelf minder goed, ze roken, dat ruik je'.
- 'In huis is het smerig, de verwarming staat niet aan.'
- Jongeren die overlast geven op straat, komen vaak uit families met problemen. Ze voelen zich thuis niet thuis, en gaan rondhangen op straat, waardoor ze zelf ook problemen krijgen.
- Op lagere scholen komen sommige kinderen zonder eten op school. Op middelbare scholen is een aantal kinderen vaak afwezig. Die helpen dan thuis om een centje mee te verdienen. Er zijn ook kinderen die geen huiswerk maken omdat ze buiten schooltijd moeten werken; het verdiende geld dragen ze thuis af.

3.2 Inkomen, sociale omgeving en perspectief

De geïnterviewden noemen bij het definiëren van armoede als eerste het tekort aan financiële middelen; mensen zijn arm als ze weinig geld te besteden hebben. Veel geïnterviewden geven aan dat mensen arm zijn doordat ze schulden hebben.

In tweede instantie koppelen de geïnterviewden armoede aan een context, een sociale omgeving waar bepaalde verwachtingen spelen, aan een perspectief in tijd en plaats. Spreken we over de sociale omgeving waarin bepaalde verwachtingen spelen, dan komt het begrip 'relatieve armoede' naar voren in de gesprekken. Armoede is gerelateerd aan de geldende levensstandaard: mensen zijn arm/voelen zich arm als ze niet kunnen leven zoals de mensen om hen heen. Mensen leven in 'relatieve armoede' als ze niet de dingen kunnen doen die ze

graag zouden doen. Wat ze graag zouden doen wordt ten dele bepaald door de samenleving.

Toekomstbeelden uit groepsgesprekken

Een aantal geïnterviewden verwijst naar deze relatieve armoede als ze vertellen over het gemak waarmee mensen tegenwoordig een lening kunnen afsluiten. Dit brengt veel mensen in de problemen: 'Om te kunnen meedoen aan het (consumptiegerichte) samenleven, heb je geld nodig, als je dat niet hebt, sluit je een lening af. Maar dat veroorzaakt vaak juist de schulden.'

Eén geïnterviewde zegt zelfs:

'In Nederland ben je bijna gedwongen om schulden te hebben; door ons systeem van studiebeurzen, hypotheek, auto's op afbetaling. Sparen wordt niet beloond; over je spaargeld betaal je belasting; een extra stimulans om je leningen (hypotheek bv. hoger te maken).'

Toekomstbeelden uit groepsgesprekken

In de ervaring van armoede speelt dus ook het bredere perspectief een rol. Armoede heeft ook te maken met een

gebrek aan perspectief voor de toekomst. Zo vertelt iemand: 'Armoede duurt minimaal 3 jaar (de termijn van een schuldsaneringstraject).' 'Armoede kan van generatie op generatie worden doorgegeven', stelt deze zelfde geïnterviewde. De gewenste zelfredzaamheid bij de minima vermindert door langdurige armoede. De geïnterviewden vertellen dat de financiële problemen op een gegeven moment allesoverheersend worden; ze gaan je leven bepalen. Een Marokkaanse vrouw vertelt; 'Heel lang zei ik 'Geld is niet belangrijk, geld maakt niet gelukkig'. Maar nu is geld het allerbelangrijkste in mijn leven geworden. Het geld geeft me veel stress. Iedereen die ik ken heeft schulden, schulden voor het water, de elektriciteit of de huur.'

Het gebrek aan geld maakt dat mensen zich niet prettig voelen. Mensen schamen zich voor hun situatie, ze kunnen apathisch worden. Bij de woningbouwvereniging constateert men dat het af en toe heel lastig is om mensen met een huurachterstand te bereiken: *'Het is moeilijk daar binnen te komen. Ze hebben helemaal geen vertrouwen.'* In elk geval belemmert armoede de minima om te zijn wie ze zijn. *'Zonder geld kan je niets, alles kost geld tegenwoordig'.* *'Er zijn veel beperkingen. Je kunt niet eens dromen. Je wordt als mens aangetast in je integriteit.'*

Verschillende groepen

De groep mensen die in armoede leeft, is divers. Volgens de geïnterviewden kunnen de inkomenspositie, maar ook andere factoren als levensfase, persoonlijke bagage (negatief en positief), en sociale omgeving bepalen of mensen in armoede leven.

Mensen met een laag inkomen maken een grotere kans om in armoede te leven. Daarom noemden de geïnterviewden als antwoord op onze vraag: 'Wie leven in armoede?':

- Uitkeringsgerechtigden
'Het merendeel van de mensen die de Voedselbank bezoeken, werkt niet; veel mensen zitten in zware problemen.'
- Mensen met laagbetaald werk.
'Met name de groep die wel een baan heeft, maar leeft van een minimuminkomen, valt buiten de boot. Deze groep heeft de sociale dienst en de schuldsanering niet in beeld; daardoor kunnen ze ook niet worden gewezen op regelingen waar ze gebruik van kunnen maken.'

- Laagopgeleiden
Voor laag opgeleiden geldt dat ze minder kans maken op de arbeidsmarkt, en daarmee maken ze een grotere kans op leven met een uitkering.
- Uitgeprocedeerde asielzoekers.
- Mensen die worden begeleid door schuldhulpverleners.

Armoede hangt ook samen met de levensfase of leefsituatie (leeft iemand alleen of moet iemand voor anderen zorgen) waarin mensen zich bevinden. De geïnterviewden noemden binnen dit kader de volgende groepen:

- Jongeren
Jongeren hebben steeds vaker schulden, ze voelen meer de maatschappelijke druk om 'mee te doen', voor hen is uiterlijk belangrijk, ze willen er goed uitzien en een mooie mobiele telefoon te hebben.
- Jonge alleenstaande vrouwen met kinderen (zij hebben nauwelijks mogelijkheden om een inkomen te verdienen).
- Alleenstaanden
- Gezinnen met kinderen tussen de 14 en 18 jaar.
Zij maken hoge kosten voor hun schoolgaande kinderen.
- 65-plussers (inclusief 65-plussers met een gekorte AOW.
Alleenstaande ouderen kunnen het moeilijk hebben omdat ze leven van een klein pensioen: 'Er zijn veel senioren, met name degenen die hun partner hebben verloren en dan ook nog eens in armoede leven, die echt in een sociaal isolement zitten.'

Ook de persoonlijke bagage, de mate waarin mensen 'zichzelf kunnen redden', weten waar ze recht op hebben en dit recht verzilveren, is belangrijk. Een aantal mensen leeft geïsoleerd of kan niet goed met geld om gaan. Als je niet weet welke instanties je kunnen helpen met het oplossen met je schulden, of dat je huurtoeslag kan aanvragen, heb je een grotere kans om in een armoedesituatie terecht te komen. Binnen deze categorie noemden de geïnterviewden:

- Mensen met psychische problemen.
'Dit is een heel specifieke groep - deze mensen leven een heel teruggetrokken bestaan, hebben weinig sociale contacten, doen heel weinig beroep op voorzieningen.'
- Mensen die zichzelf niet kunnen redden.
- Mensen die niet om kunnen gaan met geld.
- Gescheiden mensen.

Sommige mensen bevinden zich tijdelijk in een situatie waarin ze zich minder goed kunnen redden; door een ingrijpende gebeurtenis in hun leven (zoals een scheiding), kunnen ze de weg kwijt zijn.

- Allochtone eenoudergezinnen.
'Hun situatie is depressief. Hele kleine dagelijkse dingen moeten ze laten. Je moet tegen je kind zeggen dat je het niet kunt betalen. Er zijn veel beperkingen. Iedere dag is overleven, zorgen dat er eten is.'

Allochtonen en uitgeprocedeerde asielzoekers, zijn minder goed bekend met de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving, waardoor ze meer moeite hebben 'de weg te vinden', en zichzelf te redden. Bovendien lopen veel allochtonen aan tegen het feit dat veel regelingen niet goed aansluiten bij hun leefsituatie, die anders is als die van autochtone minima. Uitkeringen zijn niet afgestemd op de andere gezinssamenstelling van allochtonen, die bijvoorbeeld meerderjarige inwonende kinderen hebben, die in sommige gevallen (bv. als ze werkloos zijn) geen inkomen inbrengen. Enkele van onze gesprekspartners vertelden over hun kinderen van 19/20 jaar die nog bij hen in huis wonen, en niet meer op school zitten. Soms hebben hun kinderen werk en soms niet. Dat heeft steeds weer gevolgen hebben voor de uitkering en minimaregelingen waar het gezin aanspraak op kan maken.

Tenslotte blijkt armoede in bepaalde wijken van Amersfoort vaker voor te komen dan in andere wijken. Daarom noemden de geïnterviewden als antwoord op de vraag 'wie leven in armoede?':

- Mensen die wonen in sociale huurwoningen, vooral mensen die wonen in de wijken Liendert, Kruiskamp Koppel, Schuilenburg en Randenbroek. De leefsituatie van sommige mensen in deze wijken is schrijnend.

Een citaat van een geïnterviewde hierover:

'Veel mensen leven op het randje. Als ze kinderen hebben, willen ze dat hun kinderen het goed hebben, en ze ontzeggen ze zich daarom veel. Ze eten slecht (3 keer per week warm), wonen in goedkope huurwoningen, in buurten met veel mensen in ongeveer dezelfde situatie. Soms hebben mensen geen geld voor bedden voor de kinderen; die slapen op de grond. Soms is er geen vloerbedekking.'

3.3 Samengestelde armoede

Als verschillende kenmerken van de hierboven genoemde groepen mensen samenkomen, wordt de kans op armoede groter, vertellen de geïnterviewden. Terwijl de kans om uit de armoede te komen slinkt. Een deskundige uit één van de interviews:

'Men woont vaak in kleine flats in bepaalde wijken. Vaak gedoe met schimmel, lastige burens, gehorigheid. Men heeft relatief vaak last van ziekte. Klein woonoppervlak. Bijvoorbeeld een 3 kamerflat voor een gezin met 6 kinderen. Met alle gevolgen van dien. De kinderen kunnen door de drukte geen/slecht huiswerk maken en komen op achterstand. Vaak heeft men een lage opleiding genoten. Het zijn mensen die niet zelfredzaam zijn. Ze hebben veel hulp nodig.'

Een andere geïnterviewde vertelt over de situatie van allochtonen:

'Onder allochtonen is veel werkloosheid; als je uitreken hoe veel allochtonen werkloos zijn in Amersfoort, weet je hoe veel allochtonen leven in armoede. Van een WW-uitkering kan je bijna niet rondkomen.'

Ook hebben allochtonen de belemmering de Nederlandse taal soms niet geheel machtig te zijn, wat ertoe leidt dat ze minder dan autochtonen de weg naar instanties weten te vinden. Onder allochtone ouderen speelt het probleem van de gekorte AOW; ze krijgen geen pensioen voor de jaren dat ze niet in Nederland woonden, ze kunnen gebruik maken van aanvullende bijstand en de minimaregelingen van de gemeente, maar doen dat (vanwege gebrek aan informatie over de aanvullende bijstand, ingewikkelde formulieren of knelpunten in de regeling zelf) niet altijd (zie ook Nederland e.a. 2007, 2005).

Financiële problemen werken soms problemen op andere levensterreinen in de hand. Volgens H., een Turkse vrouw van middelbare leeftijd, is armoede voor sommige jongeren een reden om te stoppen met school. Dat maakt hun uitgangspositie in de toekomst er niet beter op. De vrouw vertelt 'Ik hoor heel veel over financiële problemen in gezinnen. Veel jongeren verlaten de school om hun ouders te kunnen helpen. Daardoor

gaan ze zonder diploma's van school en kunnen ze moeilijker werk vinden. Soms werken ze eerst een tijdje, maar daarna worden ze werkloos. Dan worden ze depressief, gaan blowen of aan de alcohol en worden soms crimineel. Ze zijn afhankelijk van de straat.'

Allochtonen vormen hier een specifieke groep, maar de samengestelde armoede beperkt zich zeker niet tot hen. Ook bij andere groepen signaleren de geïnterviewde vertegenwoordigers van intermediaire organisaties meerdere problemen, samengestelde armoede, en dus ook een samengestelde hulpvraag. De geïnterviewden maken zich extra zorgen over kinderen die in deze samengestelde armoede opgroeien. Een geïnterviewde formuleert het zo:

'Het gaat om gezinnen die heel weinig kunnen op financieel gebied. Het ene gat wordt met het andere gevuld. Kinderen kunnen nergens aan meedoen en zitten daarom in een sociaal isolement. Sommige kinderen worden nooit voor feestjes gevraagd omdat ze zelf hun verjaardag niet vieren. Wat ook opvallend is, is dat - logischerwijs vaak - probleemgezinnen in een eigen netwerk zitten van probleemgezinnen. Dit cumuleert problemen.'

Een vrouw vertelt dat er in haar gezin geen geld is om sport voor de kinderen te betalen. Haar oudste zoon heeft een bijbaantje, daardoor kan hij zijn sport zelf betalen. Maar voor de jongste, die nog niet zelf geld kan verdienen, kan dat niet. Op dit moment volgt de vrouw een taal cursus, de gemeente betaalt deze. Maar als ze verder zou willen leren, moet ze het zelf betalen. Dat geld heeft ze niet. De vrouw in kwestie is een moeder met een groot hart voor haar kinderen, 'maar ik kan mijn kinderen nooit iets aanbieden, ze kunnen geen creatieve cursus doen, of niet sporten. Of ze moeten het zelf betalen. Mijn dochter werkt nu om haar rijbewijs te kunnen betalen.' Het salaris waar het gezin van moet rondkomen is net te hoog om een tegemoetkoming voor middelbare scholieren te krijgen.

Soms ook, werken problemen op andere levensterreinen financiële problemen in de hand.

Een vrijwilliger van de Kledingbank gaf aan dat armoede voorkomt onder alle bevolkingsgroepen (rijk en arm). Door een samenloop van omstandigheden kan het iedereen gebeuren in

een armoedesituatie terecht te komen. Hierbij noemde ze het voorbeeld van tweeverdieners met een duur huis die gaan scheiden. Bij de gedwongen verkoop van een huis en de scheiding gaat veel geld verloren, daar komt bij dat deze mensen niet gewend zijn met weinig geld rond te komen, dus handhaven ze hun oude uitgavenpatroon. Daardoor geraken ze in de problemen; als ze dan nog gaan lenen is het hek helemaal van de dam. In zulke gevallen leiden de emotionele problemen rond de scheiding samen met een teruggang in inkomen tot financiële problemen.

Lenen is te gemakkelijk volgens sommige gesprekspartners:

'Mensen kopen steeds meer dingen op afbetaling; maar als er 1 kink in de kabel komt, kunnen ze 1 ding niet meer betalen, nemen ze nog een lening erbij of gaan ze 'spelen' met hun geld; dan denken ze 'als ik deze maand eens geen elektriciteit betaal, dan kan ik mijn huur wel betalen, en dan zie ik volgende maand wel weer verder.' Maar dan begint het pas... Een huurachterstand loop je tegenwoordig niet meer in.'

Het aantal mensen dat niet met geld om kan gaan, groeit. Deze mensen leggen bijvoorbeeld bij uitgaven de verkeerde prioriteiten: 'soms tref je mensen met een huurschuld van 30.000 euro en wel een nieuwe LCD televisie.' (medewerker Portaal).

3.4 Strategieën en reacties van de minima

Wat is de reactie van deze groepen minima op hun financiële situatie? Hoe gaan deze minima met de situatie om? Welke strategieën ontwikkelen ze om met weinig geld te leven? In deze paragraaf geven we antwoorden op deze vragen op basis van de interviews met de intermediaire organisaties en op basis van de groepsgesprekken met de minima zelf. We gaan in op onderwerpen als zuinig omgaan met geld, geld lenen van anderen, schoolverlaten, een fiets stelen, schaamte, en apathie, zorg mijden, niet-deelnemen aan de maatschappij en isolement. Onderwerpen als 'het actief op zoek gaan naar werk of maatschappelijke participatie en de preventie van financiële problemen' werden niet genoemd als strategieën van de minima. Uit de gesprekken kwam naar voren dat de minima

simpelweg geen energie, tijd en ruimte hebben om een toekomstperspectief te formuleren.

De meest voor de hand liggende manier om met de armoede om te gaan lijkt te zijn 'zuinig omgaan met geld'. Dat kan op veel verschillende manieren, bleek uit de gesprekken met intermediairen. Sommige mensen besparen op eten, eten maar drie keer per week warm. Anderen kopen geen bedden voor hun kinderen (omdat ze er simpelweg geen geld voor hebben). Mensen draaien de verwarming laag. Ook vertelde een geïnterviewde dat er mensen zijn die heel zuinig omgaan met water; dit leidde er toe dat het energiebedrijf zich ging afvragen of er wel mensen op deze adressen woonden, en onaangekondigd op bezoek ging.

Elkaar helpen is een andere strategie. Mensen helpen elkaar met geld en met goederen. Zo vertelde een vrouw die zelf weinig inkomsten had, dat ze een maillot gekocht had voor een buurmeisje van vijf, omdat ze het niet kon aanzien dat het meisje in de winter met 1 sok aan naar school moest. Kleren worden ook wel in tweedehands winkels gekocht, maar sommige geïnterviewden vinden dat kleren in tweedehands winkels tegenwoordig ook duur zijn.

Mensen met weinig geld lenen, soms bij winkels, soms van mensen in hun nabije omgeving. Een Turkse vrouw: 'Als je kan rondkomen in een maand ben je blij'. Ze heeft vriendinnen die soms financieel bijspringen. 'Elke maand heb ik schulden van anderen. Mijn vrienden zeggen; 'als je zoon werkt, kan je het terugbetalen'.

Minder- en meerderjarige kinderen helpen om het huishoudinkomen aan te vullen. Soms voelen zij zich zo verantwoordelijk, dat ze 'onbezonnen dingen' doen om hun ouders te helpen. Zo vertelt H. een verhaal over een Marokkaanse jongen van vijftien jaar. Die had een fiets gestolen en verkocht. Hij had een klein broertje en zusje en ze hadden geen melk meer thuis en hij wilde iets doen voor zijn moeder, om geld te krijgen. Daarom heeft hij de fiets gestolen. Het was de eerste keer dat hij zoiets gedaan had. Volgens haar wordt criminaliteit vaak veroorzaakt door financiële problemen.

Sommige minima besluiten om de woonlasten te delen, maar dat levert soms nieuwe problemen op. Het rijdt de aanspraak op andere regelingen in de wielen. Een mevrouw van 66 jaar

vertelt dat haar twee volwassen kinderen bij haar inwonen: ze betalen mee aan de huur. Haar kinderen werken beiden, daardoor krijgen ze geen huursubsidie. Allochtone ouderen krijgen ook vaak te maken met dit probleem: doordat hun kinderen bij hen inwonen, komen ze minder gemakkelijk in aanmerking voor bepaalde voorzieningen, zoals een aangepaste woning of een plekje in een verzorgingshuis. Ook wordt met de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning minder snel huishoudelijke verzorging toegekend, als er inwonende familieleden zijn die de zorg voor de oudere op zich kunnen nemen. En dit terwijl, vertelt een Turkse vrouw, 'onze senioren' anders zijn dan Nederlandse senioren: 'onze senioren zijn niet zo gezond, ze zijn hulpbehoevend, redden het niet alleen'. Een Marokkaanse vrouw met een bijstandsuitkering kampt met een gelijksoortig dilemma. Haar inwonende dochter, een schoolverlater, heeft nu werk, waarmee ze haar eigen schulden kan en moet afbetalen. Maar als de dochter werkt, krijgt de moeder geen bijstand. De moeder heeft kapotte schoenen en probeert dat te verbergen. Als ze naar de stad gaat, houdt ze de ene voet voor de andere.'

De 'strategie' elkaar helpen wordt in de gesprekken vooral door allochtonen genoemd; zo zijn bijvoorbeeld Turkse Nederlanders sterk op elkaar gericht, de onderlinge solidariteit is groot. Echter, buiten de eigen gemeenschap kent men weinig anderen. Dit maakt dat met name kinderen weinig 'rolmodellen' hebben van mensen die anders leven, een hoge opleiding hebben genoten of in een andere wijk wonen. Ook leidt de onderlinge hulp er toe dat de armoede onder allochtonen, voor diverse instanties en de gemeente onzichtbaar blijft.

Zoals we al eerder constateerden leidt armoede vaak tot schaamte; en schaamte kan weer leiden tot isolement. Mensen die zich schamen blijken niet om hulp te durven vragen. Soms mijden ze zorg, zo vertellen de intermediairs. Een vrijwilliger van de Kledingbank: *'Aan de datum van de verwijsbrieven zie je dat mensen soms heel lang wachten voor ze ons bellen.'* De drempel om van voorzieningen gebruik te maken is hoog. Dezelfde intermediair vertelt: *'Ik heb wel eens gehad dat ik een vrouw huilend aan de telefoon had, omdat ze het zo erg vond dat ze van onze diensten gebruik moest maken.'* De woningbouwvereniging meldt dat mensen met een huurachterstand zich terugtrekken en zorg mijden.

Wie arm is en zich daarvoor schaamt, negeert het het liefst: men maakt de post niet meer open en verliest op den duur compleet het overzicht over de financiële situatie.

Sommige leden van deze groepen minima trekken zich steeds meer terug. Zij nemen steeds minder deel aan de samenleving en raken daardoor steeds meer in isolement. Een geïnterviewde: *'Mensen blijven thuis, doen niet mee aan dingen omdat ze er geen geld voor hebben. Bv. een mevrouw met AOW en een klein pensioen gaat 1 keer per week naar de gym. Dat kost 35 euro in de maand. Plotseling wordt het 15 euro duurder en kan ze het niet meer betalen. Dan laat ze het.'* Dan wordt niet alleen de wereld, maar ook het netwerk waar mensen eventueel op kunnen terugvallen steeds kleiner en dat werkt weer meer armoede in de hand. Een medewerker van een intermediaire organisatie: *'Mensen hebben nauwelijks een netwerk van mensen om zich heen om hen te helpen, leven heel geïsoleerd.'*

4 Mogelijkheden voor deelname sociale leven: nieuwe initiatieven

In dit hoofdstuk gaan we in op de belemmeringen die groepen minima volgens de geïnterviewden hebben om deel te nemen aan het sociale leven en op de vraag welke oplossingen de intermediaire organisaties hiervoor zien. Ook bespreken we de suggesties van de intermediaire organisaties voor het verbeteren van de huidige minimaregelingen en hun nieuwe ideeën voor het minimabeleid. Tot slot geven we een kort overzicht van de nieuwe initiatieven die de gemeente Amersfoort op dit moment al onderneemt.

4.1 Belemmeringen deelname aan het sociale leven

Een actieve deelname aan het sociale leven staat tegenover sociale uitsluiting. Voor veel mensen met financiële tekorten is sociale uitsluiting echter dagelijkse realiteit. Drie verschillende belemmerende factoren komen uit de interviews en de gesprekken naar voren: financiële belemmeringen, psychosociale belemmeringen en het ontbreken van een perspectief.

Financiële belemmeringen

Financiële tekorten hebben tot gevolg dat mensen niet of weinig participeren. Het sociale isolement dat hiervan het gevolg is, speelt op diverse terreinen van het sociale leven. Als eerste de deelname aan winkelen: *'Veel mensen hebben geen zin om de stad in te gaan. Ze denken wat heb ik daar te zoeken? Ik kan toch niets kopen, want alles kost geld.'* Het sociale verkeer is

een ander terrein van sociale uitsluiting: *'Op een gegeven moment gaan mensen niet meer op visite, omdat ze niets kunnen aanbieden als mensen bij hen op visite komen.'*

Het sociale isolement kan een groot probleem worden volgens een andere geïnterviewde: *'Mensen sluiten zich op, want iedere keer als ze de deur uitgaan kost dat geld. Ze zijn gevangen in vrijheid.'*

Op deze manier hebben mensen weinig kans om andere mensen te ontmoeten die hen kunnen stimuleren om iets te ondernemen. Mensen draaien in deze kring van minima rond. Een deelnemer aan een groepsgesprek zegt hierover: *'Iedereen die ik ken heeft schulden, schulden voor het water, de elektriciteit of de huur.'*

Psychosociale belemmeringen

Naast de financiële redenen is het psychisch welbevinden van mensen een belangrijke reden voor sociale uitsluiting. Mensen trekken zich terug uit het sociale leven, en worden 'apathisch'. Een geïnterviewde: *'Mensen zijn altijd bezig met hun geldzorgen. Er blijft geen energie over en men snapt niet dat iets doen energie kan geven. Vooral vrouwen durven niets voor zichzelf te doen, omdat alles naar de kinderen moet gaan. Deze groep heeft het erg zwaar.'*

Het ontbreken van een perspectief

De financiële tekorten en het tobben daarover, leiden er toe dat mensen niet meer kunnen nadenken over een betere toekomst. Het ontwikkelen van een perspectief, is de eerste stap richting deelname aan het sociale leven. In de groepsgesprekken blijkt dat de minima weinig perspectieven zien, bijvoorbeeld over het ontwikkelen van hun kwaliteiten, op een beter inkomen, een betere leefsituatie of op het ontmoeten van mensen die hen verder kunnen helpen.

De mensen uit de doelgroep die wél durven dromen over een betere toekomst, ervaren veel belemmeringen om hun dromen waar te maken. Een aantal Turkse vrouwen vertelt dat ze graag een opleiding willen volgen, of nog een keer een cursus Nederlands. Maar verschillende omstandigheden belemmeren hen om dit ook daadwerkelijk te gaan doen. Een geïnterviewde: *'Ze kennen het systeem van opleidingen in Nederland niet, weten niet hoe het werkt.'* Daarnaast speelt het geld een rol. Er

is een grote groep allochtone vrouwen die een mbo-opleiding zou willen volgen, maar velen kunnen het niet betalen. Een vrouw zegt: *'Je moet de opleiding betalen, en dan ook nog kinderopvang regelen.'* Verder spelen culturele factoren een rol bij het ontwikkelen van een perspectief. Zo wil mevrouw H. wel graag een opleiding volgen, maar ze mag niet van haar man en van haar schoonouders.

Ook bestaat er in de gezinnen weinig perspectief op een goed inkomen. Mevrouw L. vertelt dat een paar uur extra werken niet loont: dan moet je meteen meer belasting betalen.

Meneer F. is pas een aantal jaren in Nederland, hij heeft nog steeds geen vast werk. Tijdelijk doet hij zwaar productiewerk, dat heel slecht verdient. De toekomst van zijn gezin is steeds onzeker, omdat ze niet weten of hij volgend jaar nog werk heeft. Dat levert veel stress op. Veel mensen van zijn leeftijd hebben wel een vaste baan, het helpt als je mensen kent bij een bedrijf, die kunnen je vaak wel helpen aan een baan. Maar doordat hij nog niet zo lang in Nederland is, kent hij nog niet zoveel mensen.

4.2 Verbeteringen in het minimabeleid: zorg, activering en preventie

Welke suggesties hebben vertegenwoordigers van intermediaire organisaties voor het verbeteren van de minimaregelingen? De intermediaire organisaties komen met een hele lijst suggesties voor nieuwe maatregelen. De rode lijn in die suggesties is activering. Maar eerst een paar aanwijzingen voor het verbeteren van de huidige minimaregelingen.

De geïnterviewden zijn erg positief over de huidige regelingen. Inkomensondersteuning is de belangrijkste pijler van het minimabeleid. Er zijn een paar verbeterpunten:

Informatie

De intermediaire organisaties komen vaak tegen dat mensen onvoldoende bekend zijn met de regelingen. De gemeente kan mensen actiever attenderen op regelingen. De klant moet helemaal centraal staan.

Uitbreiding

De witgoedregeling zou uitgebreid moeten worden, zodat bijvoorbeeld fietsen, TV's (juist voor mensen die de deur nauwelijks uitkomen, is een TV belangrijk) en computers, vergoed worden. Computers helpen mensen om informatie te krijgen en te participeren. De gemeente zou de computers zelf aan kunnen schaffen en bij de minima thuis laten installeren.

Vernieuwende ideeën en voorstellen voor maatregelen

Intermediaire organisaties hechten naast de inkomensondersteuning groot belang aan het bevorderen van mogelijkheden voor de minima om meer aan het sociale leven deel te nemen. Die deelname is vooral belangrijk om het perspectief van mensen te verbreden, zodat ze zich verder kunnen ontwikkelen, mensen kunnen ontmoeten, vrijwilligerswerk kunnen verrichten, en elkaar kunnen helpen uit hun situatie komen.

In de suggesties komen drie lijnen naar voren: Financiële begeleiding, activering en preventie:

1. Financiële begeleiding: mensen met financiële problemen hebben rust op het financiële vlak nodig, pas dan kunnen ze actief worden. De boodschap is om te zorgen voor die rust. Het gaat bijvoorbeeld om begeleiding bij het op orde stellen van hun financiën, en het stimuleren om gebruik te maken van minimaregelingen.
2. Activering is belangrijk om de minima zelf de verantwoordelijkheid voor hun eigen situatie terug te geven. Als ze daar niet toe in staat zijn dan hebben ze een steuntje in de rug nodig om weer perspectief te ontwikkelen.
3. Doe meer aan preventie: de drie genoemde belemmeringen (financieel, psycho-sociaal en geen toekomstperspectief) moeten worden voorkomen om zelfstandig en zelfredzaam te zijn.

We zetten hieronder de verschillende ideeën op een rijtje.

1. Vernieuwende ideeën financiële begeleiding:

- Coach gezinnen in het beheren van hun geld. Het krijgen van huishoudgeld en de wetenschap dat alle vaste lasten worden geregeld, creëert rust.
- Benader psychiatrische problemen in gezinnen met een laagdrempelige voorziening. Vaak zijn mensen met psychiatrische problemen bang voor instanties, daar heb je alleen mee te maken als je niet anders kan. Voor deze mensen is het belangrijk om eerst een vertrouwensrelatie op te bouwen, met behulp van kleinschalige netwerken. Het gaat meer om een vorm van informele zorg dan om een hulpverleningsaanpak. Mensen dienen benaderd te worden vanuit een ongedwongen en ontspannen wijze.
- Spoor de niet-gebruikers van regelingen actief op en zorg door middel van bestandskoppeling dat mensen krijgen waar ze recht op hebben.

2. Vernieuwende ideeën activering:

- Goed minimeerbaar zou het gemakkelijker moeten maken voor vrouwen om een opleiding te volgen. Opleidingen zijn heel belangrijk, maken veel deuren open. De overheid zou de opleiding die iemand volgt gratis kunnen maken, en voor kinderopvang bij opleidingen kunnen zorgen.
- Het introduceren van een stadspas.³ Met de doelgroep zou de gemeente kunnen bespreken wat voor hen belangrijke zaken zijn, en die opnemen in de stadspas. Je zou bijvoorbeeld kunnen regelen dat mensen met een stadspas geen contributie hoeven te betalen bij bepaalde sportclubs of fitnesscentra, of voor cursussen. Om stigmatisering te voorkomen zou je alle inwoners van Amersfoort de mogelijkheid moeten bieden om zo'n pas te kopen, als ze dat willen. Minima zouden de pas gratis kunnen krijgen.

³ De discussie over het invoeren van een stadspas is recent opnieuw gevoerd. Besloten is de stadspas niet in te voeren om twee redenen. In de eerste plaats zijn de uitvoeringskosten hoog, waardoor er te weinig geld voor de minima zelf resteert. En ten tweede heeft de cliëntenraad WWB de stadspas nadrukkelijk afgewezen. De stadspas legt te veel vast door het kortingsysteem, terwijl zelfredzaamheid gaat over het hebben van keuzevrijheid.

- CWI en re-integratiebedrijven moeten intensiever met deelnemers aan de slag; zoek naar een vorm van actief zijn voor deze groep en doe tegelijkertijd iets aan hun problemen. Zet ze daarbij niet willekeurig aan het werk, maar vraag wat mensen zelf willen en motiveer ze! Je kunt mensen vasthouden door ze te motiveren.
- Jongeren mogen meer gepusht worden. Belangrijk is dat ze daarbij meer beloond worden. Bijvoorbeeld door een schuld kwijt te schelden als ze hun diploma halen; zo worden ze gemotiveerd tot het ontwikkelen van zichzelf. Een speciale benadering van jongeren is belangrijk. Als jongeren schulden hebben, presteren ze op school ook vaak slecht. Maar stel voorwaarden. Zeg 'als je goede cijfers haalt, kan je daarmee je schuld aflossen'. Of los de schuld af als een jongere vrijwilligerswerk doet.

Voorbeeld: Een kind wil graag op een schoolreisje mee, maar de ouders kunnen het niet betalen. Er komt vanuit de school een gesprek met de ouders, maar de vader wordt boos omdat hij zich schaamt of gekrenkt is in zijn trots. Er zijn verschillende oplossingen: de ouders geven aan wat ze wel kunnen betalen en de school betaalt de rest. Een betere oplossing is dat het kind in ruil voor de betaling klusjes doet op school. Het mes snijdt dan aan twee kanten: het kind verdient zijn eigen schoolkamp en is daar trots op.

- Jongeren coachen zodat ze op school blijven.
- De gemeente Amersfoort trekt de vrijwilligersvergoeding niet af van de bijstand. Met dit gegeven kan veel meer gebeuren.

Voorbeeld: De SWA was in het verleden aanbodgericht, maar binnenkort kunnen mensen gratis gebruik maken van de ruimten van de wijkcentra om hun hobby's te beoefenen, om te kaarten, of om cursussen te geven. De voorwaarde van het gratis gebruik maken is dat mensen zich vrijwillig inzetten. De organisatie wil faciliteiten aanbieden in de hoop dat buurtbewoners die zelfstandig benutten. De SWA hoopt dat zo ook de minima worden geactiveerd om iets te ondernemen.

- Je kunt leden van de minima misschien meer stimuleren tot activiteit door van mensen een wederdienst te verwachten, voor bijvoorbeeld een koelkast - 'zet je in als vrijwilliger en

verdien een koelkast.' Zo moeten ze toch iets doen voor de steun die ze krijgen, actief worden.

- Sla twee vliegen in één klap door het belonen van wijkgericht en dienstverlenend werk. Doe 100, 200 euro (kan ook in de vorm van cadeaubonnen) bovenop de uitkering en geef ze een maatschappelijke functie. Geen 'loon' maar 'beloning.' De sociale dienst zou de mogelijkheden dienen te onderzoeken.

Voorbeeld: De thuiszorg klaagt over de tekorten aan personeel. Vrouwen kunnen onder schooltijd iemand in de buurt helpen en daar iets voor krijgen. Zo kun je werk en gezin combineren. Kijk hoeveel mensen in een wijk hulpbehoevend zijn, voor deze mensen kunnen boodschappen en de was gedaan worden. Dit kan heel goed in een wijk als men elkaar kent en vertrouwt. Ander voorbeeld van het bevorderen van participatie: Actief op de school van de kinderen bezig zijn en daarvoor wat terugkrijgen van de gemeente.

- Begin een soort Buddysysteem: Laat mensen die het goed hebben arme gezinnen ondersteunen door een uitjesdag per jaar te laten verzorgen. De minima krijgen een verrassingsdag aangeboden.
- Investeer meer in sportdeelname van jongeren, maar ook in educatieve en creatieve cursussen.
- Als minima zelf een idee voor hun toekomst hebben, moet je ze als sociale dienst een vrijbrief geven, zodat ze niet hoeven te solliciteren en hun eigen plan kunnen uitwerken.
- Geef mensen kansen zonder eisen. Er zijn elders in het land goede ervaringen opgedaan met het verstrekken van een vrij te besteden gemeentelijk re-integratiebudget; experimenteer hiermee met een groep van 50 mensen.
- Geef mensen veel meer de gelegenheid om een eigen bedrijf te beginnen (bijvoorbeeld door een microkrediet). Dit zou een nieuwe start kunnen zijn voor bijvoorbeeld oudere mensen die moeilijk aan de bak komen, maar wel veel kennis en ervaring hebben.
- Voor senioren is een sociaal netwerk belangrijk. Investeer in hun mobiliteit, bijvoorbeeld door huisbezoeken gericht op uitstapjes, richt telefooncirkels op e.d.

3. Vernieuwende ideeën op terrein van preventie

- Langer volgen en bewaken van mensen die door schuldhulpverlening begeleid zijn, zodat je kunt reageren als er terugvallen zijn. Voorkom dat mensen terugvallen in isolement of apathie.
- Actieve rol van de Sociale Dienst en andere instanties: 'Bij iedere klant het recht op andere toeslagen natrekken: Heeft u hieraan gedacht? Kent u deze regeling? Men heeft teveel de houding dat de cliënt assertief moet zijn, zelf met de vraag moet komen en eigen verantwoordelijkheid moet nemen, maar als men assertief was, was men hier geen cliënt. Het moet niet gaan om overnemen, maar om meedenken en de gerichtheid op het oplossen van problemen.'
- Voorlichting van Nibud op scholen ter voorkoming van schulden bij jongeren.

4.3 Wie zijn de initiatiefnemers?

De intermediaire organisaties hadden ook wel duidelijke ideeën over wie verantwoordelijk was voor wat. De gemeente heeft in hun visie de volgende taken:

1. De regie voeren: netwerken formeren, zorgen voor afstemming (versnippering tegengaan); zorgen dat er niemand 'buiten de boot valt'.
2. Harder werken aan het bereiken van de doelgroep: hanteer een pro-actieve houding (bezoek mensen thuis); en beloon de activiteiten van mensen. Zorg voor betere voorlichting, en meer informatie over de regelingen (er is behoefte aan een overzicht van de regelingen en organisaties waar mensen terecht kunnen).

Voorbeeld: veel allochtonen hebben laagdrempeligheid nodig. Voor deze groep moeten voorzieningen veel informeler gemaakt worden. Bij de wijkcentra zitten momenteel meldpuntmedewerkers, hier kunnen mensen komen met een overlastmelding, als ze bv. overlast hebben van hun bureaus. Deze punten zou je uit kunnen bouwen tot informatiepunten, waar mensen informatie kunnen krijgen over diverse regelingen.

Volgens de intermediaire organisatie ligt hun opdracht bij:

1. Goede uitvoering: doe je werk goed en begeleidt mensen op een goede manier.
2. Toegankelijkheid: zorg voor laagdrempelige begeleiding.
3. Zorg voor individueel maatwerk.
4. Wees zorgvuldig in de bejegening van mensen: ga uit van waar mensen behoefte aan hebben, wees ruimhartig in het toekennen van regelingen, en niet wantrouwend / controle-rend (geldt ook voor de gemeente). Benader mensen vanuit begrip voor hun situatie.
5. Werk samen: verbeter de onderlinge samenwerking.

De taak voor de minima zelf is volgens de organisaties:

1. Het doorbreken van het taboe op armoede. De minima moeten hun situatie anders gaan zien, maar dat heeft met de eigen beleving te maken. Het gaat om empowerment: 'Je moet niet kijken naar wat een ander heeft en jij niet, voel je niet achtergesteld.'
2. Actief worden en iets ondernemen.
3. De Nederlandse taal leren.

4.4 De rol van de minima

In de gesprekken met de leden van de minima, ondersteunen de minima de bovenstaande invalshoeken voor beter minimabeleid. Het blijkt voor de minima zelf moeilijk om aan te geven wat oplossingen zijn voor hun situatie, wat ze hier zelf in kunnen doen en wat ze nodig hebben van de gemeente. De allochtone minima geven aan het moeilijk te vinden aan iemand die hun taal niet spreekt, duidelijk te maken wat hun vraag is, waar ze behoefte aan hebben: 'We vinden het moeilijk om onze problemen uit te leggen.' Ze hebben behoefte aan begeleiding, aan steun van iemand die hun eigen taal spreekt en hun hulpvraag begrijpt. Ook geven ze aan dat ze begeleiding nodig

hebben bij het invullen van formulieren. Een man vindt het een goed idee als er bij de sociale dienst Turkse of Marokkaanse medewerkers zouden werken, die de Turkse en Marokkaanse cliënten zouden kunnen helpen. Daarmee zou je mensen uit deze bevolkingsgroepen ook aan werk helpen. Een van de aanwezigen had 5 jaar lang een ID-baan, waarbij hij voor mensen vertaalde en ze hielp om formulieren in te vullen. Voor hem, maar ook voor de mensen die hij daarmee hielp, was het erg jammer dat de ID-banen door bezuinigingen zijn afgeschaft. Deze banen bieden mensen als hij een baan in plaats van een uitkering, en hij kon mensen begeleiden bij het invullen van ingewikkelde formulieren.

4.5 Nieuwe initiatieven voor het minimabeleid

Over de volgende verbeteringen van het minimabeleid heeft inmiddels positieve besluitvorming plaatsgevonden:

1. De gemeente is een samenwerking gestart met het Jeugdsportfonds. Het fonds biedt kinderen van minima meer kansen om te gaan sporten. Hiermee hoopt men een bijdrage te leveren aan een positieve ontwikkeling van deze kinderen. Het gaat om de contributie van de sportclub en de kosten van de sportuitrusting. De gemeente staat garant voor de kosten van het aantal 'kindplaatsen': 50 kinderen in 2007, 75 in 2008 en 100 kinderen in 2009.
2. De gemeente zou meedoen aan het experiment rond VAZALO (voorzieningen arbeid en zorg alleenstaande ouders). Een alleenstaande ouder is in deze voorziening beginnel alleen voor deeltijdarbeid beschikbaar vanwege de zorg voor en de opvoeding van de kinderen (tot zestien jaar), maar het experiment beoogt alleenstaande ouders in de bijstand te prikkelen om (meer) te gaan werken en hierdoor het beroep op de bijstand van alleenstaande ouders met thuiswonende minderjarige kinderen overbodig te maken. Concreet houdt VAZALO in dat alleenstaande ouders in de bijstand die een kind verzorgen en in deeltijd werken of gaan werken er 100 euro in de maand bij krijgen. De gemeente Amersfoort was één van de vijftien gemeenten die zouden gaan meewerken mee aan het experiment, maar de

proef gaat niet door. De Raad van Staten had kritiek op zowel de inhoud als de vorm van de proef. Op een later tijdstip komt er een andere proef om te zien hoe het kabinet voor deze groep de stap naar een baan of naar meer werken door een financieel extraatje aantrekkelijker kan maken. Staatssecretaris Aboutaleb van Sociale Zaken en Werkgelegenheid betreurde het dat de vijftien gemeenten die vanaf 1 september mee zouden doen, verteld moest worden dat de proef niet door gaat.

3. De instelling van een regeling voor financiële steun aan huishoudens met kinderen in de leeftijd van 12-18 jaar wordt dit jaar van kracht. Reden voor deze regeling is het feit dat uit de minima effectrapportage (Nibud, 2006), bleek dat vooral gezinnen met oudere kinderen een beperkte bestedingsruimte hadden. De gemeente Amersfoort vindt het belangrijk dat deze gezinnen wat extra financiële ruimte krijgen, mede om ervoor te zorgen dat oudere kinderen hun school goed doorlopen en afmaken. Het gaat bij de Schooltassenregeling om driehonderd euro per schoolgaand kind per jaar en de inkomensgrens is 120% van het minimum. Deze regeling is per 1 september van start gegaan.
4. De onderzoeken naar het bereik van de gemeentelijk minimaregelingen en naar de effecten van deze regelingen, die de gemeente Amersfoort in 2005 en 2006 liet uitvoeren, hebben een concreet vervolg gehad. De gemeenteraad besloot begin 2007 (raadsinformatiebrief januari 2007) tot uitvoering van een vervolgonderzoek naar bestandskoppelingen. Men wil vaker gebruik maken van koppeling van bestanden van de belastingdienst met bestanden van de gemeente, om zo een grotere groep minima te bereiken, en het niet-gebruik van de minima-regelingen terug te dringen. Momenteel wordt al gebruik gemaakt van bestandskoppeling voor de kwijtschelding van belastingen. Het bereik van deze regeling voor minima is daardoor bijna 100%. Het gaat er nu om het middel bestandskoppeling ook voor de andere minimaregelingen in te zetten. In het voorjaar 2007 is aan de hand van de resultaten van het vervolgonderzoek besloten verder te gaan met de bestandskoppelingen.
5. Binnenkort start er een project van Stadsring 51 in samenwerking met de gemeente. Klanten met een beta-

lingsachterstand worden een bepaalde tijd gevolgd. Dit om er beter achter te komen hoe deze mensen het best geholpen kunnen worden. Een goede manier om hen te ondersteunen zou budgetbegeleiding kunnen zijn met als doel mensen er weer bewust van te maken hoe hun uitgavenpatroon eruit ziet. Zo voorkom je hopelijk verder afglijden.

6. Om de bejegening en de dienstverlening aan bijstandsgerechtigden te verbeteren is besloten dat mensen die een beroep willen doen op de bijzondere bijstand op afspraak worden geholpen door een vast contactpersoon. De aanvragers hoeven zo niet bij iedere aanvraag hun verhaal opnieuw te vertellen en er is meer continuïteit in de contacten tussen gemeente en bijstandsgerechtigden.

5 Aanbevelingen en actiepunten

Uit ons onderzoek naar de effecten van het minimabeleid in Amersfoort komen de volgende conclusies. De inkomensondersteunende maatregelen van de gemeente Amersfoort zijn belangrijk, en worden zeer gewaardeerd, maar hebben volgens de betrokkenen zelf en de intermediaire organisaties te weinig effect op de zelfredzaamheid, zelfstandigheid en de sociale participatie van de minima. De kwaliteit van de inkomensondersteunende regelingen van de gemeente Amersfoort dient behouden, en hier en daar verbeterd te worden. Daarnaast dient er meer aandacht te komen voor activering van de minima en voor preventie van financiële problemen. De intermediaire organisaties gaven een aanzet voor de actiepunten die we in deze paragraaf bij de aanbevelingen formuleren. Naar aanleiding van ons onderzoek is het aan de gemeente om aan de slag te gaan, actie te ondernemen, waar mogelijk te stimuleren en keuzes te maken. Hier volgen de aanbevelingen en actiepunten:

1. Hanteer een brede definitie van armoede

In het beleid van diverse overheden, en vooral van de voorlopers, de lokale overheden, hebben we gezien dat een brede kijk op armoede meer invalshoeken voor adequaat beleid oplevert. Bij die brede benadering gaat het niet alleen om de financiële aspecten van een laag inkomen, maar ook om de gevolgen daarvan voor het dagelijkse leven en voor deelname aan de samenleving. Net zo belangrijk is de erkenning van de subjectieve beleving van het leven met een minimuminkomen, met name de psychosociale aspecten die een negatieve invloed hebben op zelfredzaamheid en zelfstandigheid. Het gaat bijvoorbeeld om apathie, afhankelijkheidsgevoelens van een uitkeringsinstantie,

aangetast zelfrespect en zich sociaal uitgesloten voelen. Een adequaat armoedebeleid houdt rekening met armoede als complex fenomeen: minima kampen vaak met samengestelde armoede, en hebben dus ook een samengestelde hulpvraag. Uitgaan van een brede definitie vraagt om afstemming van het armoedebeleid met andere beleidsterreinen, zoals dat van de Wmo en de Wet Inburgering.

Actiepunt:

- Zoek naar meer raakvlakken tussen het minimabeleid, de Wmo, de Wet Inburgering, het participatieproces stedelijke vernieuwing, Operatie Jong enz. Benut de kansen die de combinatie van deze wetgeving biedt. Het minimabeleid biedt bij uitstek gelegenheid om meer inclusief lokaal beleid te realiseren. Samenhang in de verschillende gemeentelijke maatregelen gericht op kwetsbare groepen kan veel doelgerichter en effectievere ondersteuning bieden.

2. Richt het beleid op het uitbreiden van sociale activering en op preventie

Het hanteren van een brede definitie van armoede heeft tot gevolg dat het minimabeleid zich, naast de noodzakelijke inkomensondersteuning, richt op drie andere onderdelen: uitbreiding activering, preventie en zorg. Bij activering gaat het zowel om activering naar betaald werk, maar vooral ook om het uitbreiden van sociale activering.

De adviezen van de intermediaire organisaties zijn op dit gebied:

Financiële begeleiding: creëer rust op het financiële vlak. Dit kan door meer aandacht te besteden aan budgetbegeleiding, maar ook bijvoorbeeld door het automatisch toekennen van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen. De toegankelijkheid van inkomensondersteuning is niet alleen voor de bijstandsgerechtigden belangrijk, maar ook voor de overige minima in Amersfoort, bijvoorbeeld de ‘werkende armen’.

Actiepunten:

- Ga naar de doelgroep toe. Attendeer niet alleen bijstandsgerechtigden, maar ook ‘de werkende armen’ op inkomensondersteunende regelingen. Denk aan een spreekuur in het Marokkaans of Turks.

- Stroomlijn de voorwaarden voor de diverse inkomensondersteunende regelingen; maak regelingen gemakkelijker, zodat mensen er ook echt gebruik van gaan maken.
- Communiceer duidelijk over voorwaarden van regelingen en beslissingsredenen.
- Ken door bestandskoppeling meer inkomensondersteunende maatregelen automatisch toe.

Uitbreiding activering is belangrijk om een toekomstperspectief te kunnen ontwikkelen. Het gaat hierbij om de meer verborgen groepen minima die daarbij een steuntje in de rug nodig hebben. Biedt mensen activiteiten, of regelingen aan waardoor ze het gevoel krijgen dat ze iets bereiken, dat ze verder komen, dat ze dingen kunnen die ze daarvoor niet konden.

Actiepunten:

- Beloon wijkgericht en dienstverlenend werk.
- Geef allochtonen een functie als intermediair tussen allochtone burgers en gemeente. Zulke functies bevorderen maatschappelijke participatie én maken voorzieningen voor allochtonen toegankelijker.⁴

Preventie: als mensen zelfstandig en zelfredzaam zijn, zorg dan dat ze dat kunnen blijven.

Actiepunten:

- Ondersteun de working poor, coach ze bijvoorbeeld naar een beter betaalde baan.
- Geef mensen de gelegenheid een eigen bedrijf te beginnen door bijvoorbeeld microkredieten mogelijk te maken.

3. Netwerkstructuur met intermediaire organisaties.

Uit het onderzoek is er een vollediger beeld ontstaan over de initiatieven die er in Amersfoort worden genomen om de minima te ondersteunen. In deze verkenning blijken de gemeentelijke

⁴ Deze intermediairen kunnen werkzaam zijn bij welzijnsorganisaties, woningbouwcorporaties, zorginstellingen, onderwijs etc. Belangrijk is wel dat de gemeente zorg draagt voor de verankering van deze functies, door de regie hierover te nemen en eventueel aanvullende financiering beschikbaar te stellen. Meer hierover kunt u lezen in het onderzoeksrapport 'Een sterke schakel. Verankering van paraprofessionele functies voor allochtone vrouwen' van Gruijter, de M. e.a. (2007, in druk).

regelingen en het werk van de organisaties elkaar aan te vullen. De gemeente richt zich vooral op inkomensondersteuning, de organisaties op hulp in natura en op begeleiding. Door het overzicht is het ook mogelijk de lacunes te signaleren: initiatieven op het vlak van activering en preventie. Wel bleek uit de inventarisatie dat veel sleutelfiguren binnen de intermediaire organisaties niet op de hoogte waren van de meest actuele ontwikkelingen in het gemeentelijke minimabeleid. De gemeente neemt al initiatieven om met de intermediaire organisaties informatie uit te wisselen, maar er blijkt toch een noodzaak voor een beter communicatiesysteem. Een andere reden om het contact met de medewerkers van organisaties verder uit te bouwen is dat zij werken met mensen die in armoede leven, en daardoor kennis hebben over de groepen, die voor anderen niet beschikbaar is. Ze weten armoede sneller te signaleren. Mede daarom is het aan te bevelen het contact met de intermediaire organisaties verder uit te bouwen, bijvoorbeeld door het opzetten van een netwerkstructuur. Deze netwerkstructuur dient flexibel te zijn, want het kan wisselend gaan om andere gemeentelijke afdelingen en andere maatschappelijke organisaties gaan (denk aan wonen, onderwijs, werk, vrijwilligerswerk, vervoer, verzorging, inburgering, jeugd enz.). Het doel daarvan is niet alleen uitwisseling van informatie en nieuwe initiatieven, maar ook concrete samenwerking op het gebied van de samengestelde hulpvraag van de minima. Uitbouw van de samenwerking tussen gemeente en intermediaire organisaties, en tussen intermediaire organisaties onderling is aan te bevelen.

Actiepunten:

- Voer als gemeente de regie over het armoedebeleid. Zet een netwerkstructuur op met de intermediaire organisaties in Amersfoort.
- In deze netwerkstructuur is het uitwisselen van informatie en het actueel houden van deze uitwisseling een eerste stap. Een vorm hiervoor is de uitwisselingsbijeenkomst die de gemeente in het begin van de zomer van 2007 met de intermediaire organisaties heeft georganiseerd. Deze uitwisselingsbijeenkomsten zouden regelmatig kunnen plaatsvinden.
- Een tweede stap kan bestaan uit het vormen van flexibele thematische netwerken rond een probleem of knelpunt. Een

voorbeeld hiervan is een netwerk rond de groep mensen met een psychische handicap. Uit dit onderzoek blijkt dat deze groep meer ondersteuning nodig heeft. Deze mensen hebben een teruggetrokken bestaan, weinig sociale contacten en doen niet vaak een beroep op voorzieningen. Nodig als gemeente voor dit netwerk alle organisaties uit die zich direct of zijdelings op deze groep richten met hun aanbod, alsmede de ambtenaren die beleid voor deze groep ontwikkelen (Wmo, gezondheidsbeleid, welzijn enz.). Ontwikkel in dit netwerk een gezamenlijke visie en beleid op wat er aan oplossingen voor deze situatie kan worden gevonden.

- Onderbouw de netwerkstructuur met een goed communicatiesysteem.

4. Luister naar de minima zelf bij het ontwerpen van initiatieven

Het doorbreken van de negatieve psychosociale aspecten van het leven van de minima door nieuwe projecten en activiteiten kan alleen als groepen minima daar vanaf het begin een actieve rol in vervullen. Het moeten initiatieven zijn die snel een groot draagvlak krijgen onder deze groepen minima, en daarvoor is het noodzakelijk zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de wensen en ideeën van de minima, bijvoorbeeld als het gaat om het verbeteren van de buurt of bijvoorbeeld de prioriteitswijken. Luister naar hen bij het maken van plannen en vermijdt langdurige bureaucratische procedures. Het is op deze wijze mogelijk aan te sluiten bij de factoren die mensen belemmeren om deel te nemen aan het sociale leven.

In het onderzoek is gesproken met drie verschillende groepen minima, maar het is aan te bevelen nieuwe manieren van contact met doelgroepen te realiseren.. Uit de inventarisatie blijkt verder dat nog twee andere groepen meer aandacht van het gemeentelijk beleid noodzakelijk. Alleenstaanden lopen het meeste risico op sociaal isolement en kinderen van 0 - 17 jaar. Wat betreft deze laatste groepen weten we dat het aantal kinderen dat leeft in een minimumhuishouden de afgelopen tien jaar is toegenomen. De armoedemonitor 2005 concludeert dat steeds meer kinderen opgroeien in arme gezinnen, op of onder de armoedegrens (Armoedemonitor 2005). De positie van kinderen en jongeren zou veel meer expliciet onderwerp van lokaal beleid kunnen zijn om de spiraal van armoede te doorbreken.

In veel gemeenten zijn er al initiatieven om wel specifiek kinderen en jongeren te ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn: een bijdrage krijgen in de kosten van activiteiten op het gebied van sport, cultuur en educatie; korting geven op het abonnement van een dagblad, een computer verstrekken of contributieregelingen instellen voor (deelname aan) sportclubs (SGB0, 2005). Zo is er in Amsterdam een kortingspas voor jongeren. Alle jongeren krijgen hiermee korting op o.a. het lidmaatschap van sportscholen en -verenigingen en bioscopen, boeken, festivals, musea, theater, muziek, kleding, computers en internet. Kinderen moeten vóór zij een computer krijgen een PC-vaardigheidsbewijs halen. Dit kan verdiend worden door een workshop te volgen.

Actiepunten:

- Gebruik de gesprekken in de wijken vanuit het participatieproces binnenstedelijke vernieuwing om meer in contact te komen met allochtonen, bijvoorbeeld met behulp van allochtone intermediaire organisaties.
- Leg een duidelijke relatie tussen het minimabeleid en het jeugdbeleid, met name de vijf programma's van Operatie Amersfoort Jong.
- Zorg dat het Jeugdsportfonds na het verlopen van de landelijke financiering, een zinvol vervolg krijgt.
- Waardeer jongeren uit de minima voor goede schoolprestaties, bijvoorbeeld in de vorm van kwijtschelding van schoolgeld.
- Laat het Nibud op scholen voorlichting geven ter voorkoming van schulden bij jongeren.
- Maak het in het algemeen gemakkelijker voor minima om een opleiding (of cursus Nederlandse taal) te volgen; door bijvoorbeeld korting op het opleidingsgeld en het regelen van kinderopvang voor vrouwen met kinderen.

Literatuur

Gemeente Amersfoort, Sector Dienstverlening, Informatie en Advies (DIA), Onderzoek en Statistiek (2005). *O-meting Minimabeleid. Een onderzoek naar het gebruik van inkomenson-dersteunende maatregelen in 2005.*

Gemeente Amersfoort (2007). *Raadsinformatiebrief 2007 nr. 10.*

Gemeente Amersfoort (2006). *Bijlagen B&W-nota. Onderwerp rapportage onderzoeken minimaregelingen. Registratienummer 2284426.*

Gemeente Rotterdam (2005). *Kaderbrief armoedebeleid.*

Gemeente Rotterdam (2007). *Uitvoeringsprogramma Armoedebestrijding.*

Gemeente Tilburg (2006). *De cirkel doorbreken; bevindingen van de Taskforce armoede.*

Gemeente Tilburg (2007). *Raadsvoorstel inzake Actieprogramma Armoedebeleid n.a.v. 'De cirkel doorbreken'.*

Gemeente Roosendaal (2007). *Plan van aanpak project 'Armoedeteams' 2007-2008. Ontwikkelingstraject van twee jaar werken aan inclusief armoedebeleid in Roosendaal*

Gemeente Zwolle, sociale zaken en werkgelegenheid (2005). *Iedereen doet mee. Een steuntje in de rug. Actieplan armoedebestrijding 2006-2009.*

Gemeente Zwolle (2007). *Concept - Van kwetsbaar naar weerbaar. Kadernota armoede- en participatiebeleid.*

Gruijter, M. de, Mak, J., Dogan, G., & Pels, T. (2007). *'Een sterke schakel. Verankering van paraprofessionele functies voor allochtone vrouwen'* Verwey-Jonker Instituut. Utrecht.

Kloosterboer, D. (2006). *FNV Lokale monitor Werk en inkomen 2006. Onderzoek sociaal beleid gemeenten.* Amsterdam: Federatie van Nederlandse Vakverenigingen.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2006). *WWB in cijfers I. Evaluatie Wet Werk en Bijstand 2004-2007.* Den Haag: SZW.

Nederland, T., Stavenuiter, M., & Wentink M. (2007), *Verborgene armoede. De inkomenspositie van 65-plussers met een onvolledige AOW.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Nederland, T., Raijer, C., & Stavenuiter, M. (2005). *65-plussers in de min.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

NIBUD (2006). *Minima-effectrapportage Gemeente Amersfoort. De invloed van gemeentelijke maatregelen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens.*

Otten, F., Bos, W., Vrooman, C., & Hoff, S (red.) (2006). *Armoedebericht 2006.* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek en het Sociaal en Cultureel Planbureau.

SGBO (2006). *Inventarisatie armoedebeleid G27 (2006).* Den Haag.

Website: www.amersfoort.nl

Bijlage Onderzoeksverantwoording

In het huidige armoededebat wordt overwegend een brede definitie van armoede gehanteerd. Dit betekent dat armoedebestrijding niet alleen betrekking heeft op inkomensondersteuning, maar ook op het tegengaan van sociale uitsluiting en het bevorderen van de zelfredzaamheid en participatie. De gemeente Amersfoort vraagt zich af of het huidige minimabeleid een positief of een negatief effect heeft op de minima wat betreft zelfredzaamheid, zelfstandigheid en participatie. Of en in hoeverre het huidige minimabeleid in Amersfoort een dergelijke activerende werking heeft, is in dit kwalitatieve onderzoek voorgelegd aan de diverse actoren (Hiermee bedoelen we zowel relevante intermediaire organisaties die zich met de minima huishoudens bezighouden, als de doelgroepen van het minimabeleid zelf) in de stad.

1. Doel- en vraagstelling

Het doel van het onderzoek waar we hier verslag van doen, is: Het toetsen van de minimaregelingen van de gemeente Amersfoort bij de doelgroep en bij intermediaire organisaties op de bijdrage aan het voorkomen van isolement en het bevorderen van participatie.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

In hoeverre leveren de minimaregelingen een bijdrage aan het voorkomen van isolement en het bevorderen van participatie van de minima en hoe kan de bijdrage van minimaregelingen vergroot worden volgens de doelgroep en de intermediaire organisaties?

Deze hoofdvraag valt uiteen in de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat zijn de ideeën over (het bestrijden van) armoede en sociale uitsluiting op lokaal niveau van de doelgroepen en de intermediaire organisaties?
2. Wat zijn de belangrijkste kenmerken van de leefsituatie van de minima volgens de doelgroepen en de intermediaire organisaties?
3. Wat zijn volgens de doelgroepen en de intermediaire organisaties de positieve en negatieve effecten van het huidige minimabeleid van de gemeente Amersfoort in relatie tot de zelfredzaamheid en de zelfstandigheid van de minima?
4. Zijn er volgens de doelgroepen en de intermediaire organisaties aanvullende of alternatieve maatregelen voor activerend minimabeleid denkbaar.
5. Wat is de mening van de doelgroepen over de effectiviteit het huidige minimabeleid en wat zijn hun eventuele voorstellen voor aanvullend of alternatief beleid, vanuit hun behoefte in de dagelijkse leefsituatie?
6. Welke rode draad levert de visie van de doelgroepen en de intermediaire organisaties voor aanknopingspunten om het huidige minimabeleid bij te stellen of te wijzigen?

2. Onderzoeksopzet

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in de vorm van een kwalitatief diepteonderzoek, waarbij sleutelfiguren van intermediaire organisaties en de Amersfoortse doelgroepen van het minimabeleid actief zijn betrokken. Antwoord op de onderzoeksvragen hebben we gevonden door het uitvoeren van de volgende vier onderdelen:

- State of the art van het armoededeбат en beleid (in de vorm van een literatuurstudie en gesprekken met sleutelfiguren op het vlak van armoedebeleid).
- Gesprekken met medewerkers van intermediaire organisaties die betrokken zijn bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting in de gemeente Amersfoort.
- Gesprekken met Amersfoortse doelgroepen van het armoedebeleid.
- Alle hierboven beschreven gesprekken en de literatuurstudie resulteren in aanbevelingen voor het minimabeleid in Amersfoort.

Deze vier onderdelen belichten we hieronder.

State-of-the-art van het armoededebat en -beleid

Om meer inzicht te krijgen in het debat en beleid rond armoedebestrijding is er een literatuurstudie uitgevoerd. In die studie zijn beleidsnota's op het vlak van armoedebeleid van verschillende Nederlandse gemeenten bestudeerd. Daarnaast zijn er interviews gehouden met deskundigen van het Sociaal Cultureel Planbureau, DIVOSA en de gemeente Zwolle.

Intermediaire organisaties

Verschillende intermediaire organisaties in Amersfoort zijn bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting betrokken. In het tweede onderdeel van het onderzoek hebben we sleutelfiguren van de intermediaire organisaties een aantal vragen voorgelegd. De inhoud van de vragen dekten hun visie op het minimabeleid van de gemeente Amersfoort, op de effectiviteit ervan, en hun meningen over een activerend minimabeleid. Ook is de sleutelfiguren gevraagd welke aanvullingen of alternatieven zij voor het huidige minimabeleid kunnen geven.

De onderzoeksvragen worden beantwoord aan de hand van diepte-interviews met 13 intermediaire organisaties. Gesproken is met medewerkers van:

- De cliëntenraad van de Sociale Dienst
- De Raad van Kerken
- De Allochtonen Adviesraad
- De senioren adviesraad
- De voedselbank
- De kledingbank
- Woningcorporatie Portaal
- Amant Divisie maatschappelijke zorg en dienstverlening
- Burgerweeshuis
- Stichting NVA, Centrum voor Duurzame Inburgering
- Stichting Welzijn Amersfoort
- Zorgcoördinator van een VMBO
- Stichting Stadsring 51

Doelgroepen van het minimabeleid

De gemeente Amersfoort wilde bij het onderzoek naar de effectiviteit van het armoedebeleid de doelgroepen zelf betrekken. De doelgroepen zijn zeer divers en bestaan onder meer uit (allochtone) ouderen met een AOW-tekort, ouders met

minderjarige kinderen, alleenstaanden, kleine ondernemers, chronisch zieken en gehandicapten, en mensen met schulden. Gezien de korte looptijd van het onderzoek zijn de doelgroepen via de achterban van de intermediaire organisaties geraadpleegd. Dit onderzoek beperkte zich tot drie groepen, namelijk senioren, allochtonen en jongeren (12-18 jaar). Deze laatste groep is van belang, omdat uit eerder onderzoek naar de Amersfoortse situatie naar voren kwam dat met name huishoudens met kinderen in deze leeftijdscategorie financieel tekort komen.

De onderzoeksvragen zijn beantwoord door het voeren van een drietal groepsgesprekken (met senioren, allochtonen en jongeren). De groepsdeelnemers komen uit de achterban van de intermediaire organisaties die aan dit onderzoek meewerkten. Via de Stichting Welzijn Amersfoort kwamen we in gesprek met een groep meiden tussen de 15 en 17 jaar. De NVA organiseerde voor ons een gesprek met een groep allochtone vrouwen. Een ouderenwerkster bracht ons tenslotte in contact met een groep ouderen.

De gesprekken met de doelgroepen werden gevoerd aan de hand van collages. We vroegen elke gespreksdeelnemer een collage te maken van diens wensen op het vlak van wonen, werk, geld, vrije tijd, familie/gezin, en vrienden over 10 jaar. De collages waren een middel om vanuit de wensen over de toekomst, de huidige leefsituatie te bespreken en mogelijkheden voor verandering. Hoe besteed je nu je vrije tijd, en hoe zou je dat wat je over 10 jaar wenst te doen, kunnen bereiken? Zo konden we met de deelnemers bespreken wat hun diepere wensen waren en wat hen op dit moment belemmert om hun wensen te verwezenlijken. Van daaruit werden de minimaregelingen van de gemeente Amersfoort, en de mate waarin die mensen helpen actief te worden of hun leefsituatie te verbeteren, besproken.

Lijnen voor het minimabeleid in Amersfoort

In dit onderdeel van het onderzoek hebben we de laatste onderzoeksvraag beantwoord: “Welke rode draad levert de visie van de doelgroepen en de intermediaire organisaties voor aanknopingspunten om het huidige minimabeleid bij te stellen of te wijzigen?” Deze vraag is beantwoord door de interviewgegevens te analyseren.

Colofon

opdrachtgever	Gemeente Amersfoort
auteurs	Drs. T. Nederland, drs. M. Wentink, dr. M. van der Klein
met medewerking van	Drs. M. van Dongen, dr. M. Stavenuiter
omslag	Grafitall, Valkenswaard
foto's	M. van Dongen
basisontwerp binnenwerk	Gerda Mulder BNO, Oosterbeek
opmaak	Marian de Bondt
uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar 070-359 07 01, onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

ISBN 978-90-5830-248-9

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2007

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.